

Svenska kyrkan
VISBY STIFT

Biskopsvigning Stavnedläggning

- *Retreat i Fide kyrka*
- *Gotlands mesta kyrkoguide*
- *Karin - diakonissa*

DESSUTOM: RECENSSIONER, NYA PÅ JOBBET, ANSLAGSTAVLA, KALENDARIVM

I DETTA NUMMER KAN DU LÄSA OM:

15 BISKOP THOMAS
VAPEN OCH
VALSPRÅK

24 KONSTUTSTÄLLNING
I VAMLINGBO KYRKA

26 TJÄRA PÅ GOTLAND
- HAR VI GJORT FEL?

28 LJJUDINSTALLATION
FÖRSTÄRKER UPPL-
VELSEN

32 STENKYRKAS KYRKA
RESTAURERAS

40 ALMEDALSKYRKAN
- SENASTE KYRKAN
PÅ GOTLAND

44 SOMMAR ROMA
KLOSTER - SUCCÉ

46 BISKOPSGÅRDEN
RUSTAS

47 NYA STIFTS-
STYRELSEN

54 EU-MIGRANTER -
JOBB ISTÄLLET FÖR
TIGGERI

Vänner, Svenska kyrkan i Visby stift gör skillnad, i människors liv och i samhället. Inte alltid i det synliga eller offentliga, utan ofta i det lilla och enskilda sammanhanget. Vår ambition är att kyrkan ska vara angelägen för så många som möjligt. Vi vill medverka till att dialogen mellan kyrka och samhället ökar. Tillsammans med andra vill vi finnas till hands för samtal om kyrkans nutid och framtid, för att många tillsammans ska bygga framtidens kyrka. Vi ska vara stolta för evangeliet.

Som ny biskop hälsar jag till er i detta nummer av Gårdskorset. Blicken framåt på en kyrka som är relevant. Vi står i en ny tid. För att forma en god framtid behövs många engagerade människor som tillsammans bevarar och förnyar kyrkans liv.

Uppdraget är att tillsammans ta ansvar för vår kyrka. En kyrka där människor vill engagera sig och ta ansvar blir en folklig kyrka. Begrepp som ”tillsammans” och ”delande” blir grundfundament.

Därför ska vi möta alla människor med respekt och ta tillvara allas åsikter. Vi behöver människor som relaterar, ser och bekräftar varandra. Vi har alla ett medansvar att verka för en kyrka som ska ha en bred förankring i bygden och i samhället. Det ska finnas verksamhet med låga trösklar och högt i tak som inbjuder alla till församlingens gemenskap. Vi vill vara en kyrka i tiden som är öppen för människors längtan.

+Thomas

”För att forma en god framtid behövs många engagerade människor som tillsammans bevarar och förnyar kyrkans liv.”

Foto: Magnus Aronsson.

”Uppdraget är att tillsammans ta ansvar för vår kyrka. En kyrka där människor vill engagera sig och ta ansvar blir en folklig kyrka.”

Biskop Thomas väg till Visby stift

För Visby stift är biskopsvalet och vigningen av vår nya biskop årets största händelse. Här följer en bildkavalkad från intervjuer, valet och vigningen i Uppsala domkyrka, till välkommandet i Visby domkyrka. Biskop Sven-Bernhard lade ner staven och avtackades under våren och det kan ni också se några bilder ifrån. Text och foto: Lars Bäckman.

Jonas Lindberg, Louise Linder, Michael Bjerkhagen och Thomas Petersson.

Fem präster var föreslagna som biskopskandidater till Visby stift. Fyra av dem deltog också i en presentation med intervjuer i Visby domkyrka den 27 januari. Under 40 minuter utfrågades varje kandidat. Dessförinnan hade de fem minuter på sig att framföra en egen presentation. Utfrågningarna leddes av Lisbeth Gustafsson, journalist, författare och hedersdoktor i teologi, och Klas Hansson, präst, docent i kyrkohistoria och före detta chef för Svenska kyrkan i utlandet.

De fyra kandidaterna som deltog var: Thomas Petersson, Louise Linder, Jonas Lindberg och Michael Bjerkhagen. Den femte kandidaten

Förtroendevalda fick möjlighet att träffa kandidaterna.

Lars-Erik Rännar blev inte kallad till intervju.

Vid biskopsvalet den 15 februari fick ingen av kandidaterna över 50% av rösterna vilket krävs för att bli vald. Två kandidater, Thomas Petersson och Louise Linder hade fått flest röster och gick vidare till en andra valomgång den 5 mars, där Thomas slutligen valdes.

Klas Hansson och Lisbeth Gustafsson intervjuade kandidaterna. Här är det Thomas som utfrågas.

Söndagen den 3 juni vigdes Thomas Petersson till biskop i Visby stift och Åsa Nyström till biskop i Luleå stift. Vigningen hölls i Uppsala domkyrka och förrättades av ärkebiskop Antje Jackelén i närvaro av bland annat Svenska kyrkans biskopar, kungaparet och utländska gäster.

Bilder överst från vänster: Personal och förtroendevalda från Visby stift. Stiftsjurist Karin Mulde läser kungörelsen för Thomas. Antje Jackelén, Åsa Nyström och Thomas Petersson. Biskoparna Eva Brunne och Martin Modeus, samt ärkebiskop Antje Jackelén. Vigningsbilder där man kan se ryggarna av bland annat Kristina S Furberg och Lennart Lindgren.

Ceremonier i Uppsala domkyrka. Biskopar från bland annat Sverige och Tanzania. Drottning Silvia hälsar på ärkebiskopen, Thomas och Åsa.

På nästa sida bilder från mottagningen i ärkebiskopsgården, bland annat: Karin Perers, kyrkomötets ordförande som gratulerar Thomas. Thomas omgiven av familj och vänner.

Thomas Petersson hade även mottagning i Kyrkans Hus. Många vänner och arbetskamrater från åren i Linköpings stift, SKUT, Växjö stift och Visby. Håkan Appel var toastmaster och hälsade välkommen, biskop emeritus Martin Lind gav Thomas ett kors, biskop Solomon och stiftets generalsekreterare Rose Makara från Tanzania överräckte gåvor till Thomas och hustrun Susanna.

Välkommen till Visby stift Thomas!

Thomas Petersson välkomnades till Gotland och Visby stift den 9 juni. Mottagningen ägde rum i Domkyrkan och därefter följde samkväm i Biskopsgårdens trädgård. Det blev många tal och lyckönskningar. I samband med mottagningen arrangerades också visning av den nyrestaurerade biskopsgården och trädgården. Foto: Pär Malmros.

Biskop Sven-Bernhard lade ner sin stav och avslutade därmed sina sju år som biskop för Visby stift.

Många församlingsmedlemmar, vänner och bekanta, representanter från länsstyrelse och andra organisationer, och så klart från SKUT-kansliet i Uppsala, fanns med när Biskop Sven-Bernhard den 26 maj lade ner kräklan, korset, ringen och mitran på altaret och hängde kåpan över korskranket. Körmusik, orglar och textläsning gjorde denna stiftsmässa till något alldeles extra. Och så ska det vara när en biskop avslutar sitt uppdrag.

Efter mässan blev det mingel i biskopens trädgård med tal av bland andra landshövding Cecilia Schelin Seidegård, Kyrkorådets ordförande Inger Harlevi, Svenska kyrkan i utlandets chef Rickard Jönsson, prästadjunkt Josef Edebol och från Visby stiftskansli av Christer Engelhardt.

Foto: Lars Bäckman

Ett porträtt av Sven-Bernhard, utfört av Uppsala konstnären Jekaterina Pertoft, skänktes av stiftsstyrelsen, en tradition sedan mitten av 1600-talet. Allt hölls samman på bästa sätt av Carin Jakobsson, Samfällighetens ordförande och Lennart Lindgren, stiftsstyrelsen.

Så här började allting

Intervju med Thomas Petersson, biskop i Visby stift Text: Lars Bäckman

Motala på 1970-talet var präglad av Motala verkstad, Electrolux och Luxor. En industristad. Här växte Thomas upp. Pappa arbetade på kontoret på Motala verkstad. Ett typiskt verkstadsföretag med historia från 1800-talets början då Baltzar von Platen anlade verkstaden för att tillverka slussar och broar till Göta kanal. Företaget producerar i dag allt från broar till landningsställ för flyg. Det var förresten på Motala verkstad som de 116 meter höga tornen till Uppsala domkyrka tillverkades. Men nu ska det inte handla om verkstadsindustrin, utan om Thomas, hans uppväxt och väg till biskopsämbetet i Visby stift.

- Trots att Motala var en så utpräglad indu-

stristad hade kyrkan en stark ställning. Faktiskt uppfylldes många av de kriterier som vi förknippar med begreppet folkkyrka, en kyrka som levde med och i samhället, berättar Thomas när vi sätter oss ner för en kort pratstund.

I en industristad växte Thomas upp, i kyrkans gemenskap och trygghet, med en pappa som var kyrkvärd och en mamma som arbetade som barnledare i Svenska kyrkan.

- Visst var det så. Kyrkans barntimmar, barn- och ungdomsgrupper, sen konfirmation, det var min väg in i kyrkan, konstaterar Thomas. Men så enkelt får inte svaret vara. Det finns väl avgörande händelser. Thomas svarar ganska snabbt:

Thomas prästviges 1992, 26 år gammal. Första prästtjänsten var i Söderköping, här med konfirmander. Foto: privat.

- I Råssnäs, det bostadsområde i Motala där vi bodde, byggdes det en ny kyrka, en distriktskyrka. En ny präst anställdes, Anders Wallberg och en församlingsassistent, Nils-Åke Carlsson. Här blev jag tidigt engagerad. De såg mig och tog in mig i verksamheten och gav mig uppgifter och ansvar, förklarar Thomas, och berättar att

”De såg mig och tog in mig i verksamheten och gav mig uppgifter och ansvar”

prästen Anders är en av hans stora förebilder. Sorget konstaterar Thomas att Anders inte längre lever, men

att han var med på Thomas prästvigning i Linköpings domkyrka 1992, vilket Thomas naturligtvis är glad för.

THOMAS VISSTE TIDIGT ATT HAN SKULLE BLI PRÄST. Kanske redan när han var 14-15 år och konfirmerade sig för just Anders Wallberg.

- Det var faktiskt Anders som vårdade och förlöste min vilja att bli präst. Så honom har jag mycket att vara tacksam för.

Men självklart var det inte bara kyrka som gällde under tonåren.

- Nej, idrott och då särskilt bandy. Motala är ju en bandystad och spelar i högsta divisionen. Det blev en del andra bollsporter också. Han åker fortfarande gärna skridskor, och tennis spelar han någon gång då och då.

På gymnasiet läste Thomas humanistisk linje. Men fritiden var till största del förlagd till kyrkans aktiviteter.

- Vi hade en stor ungdomsverksamhet i Motala. Många ungdomar var med. Det var liksom inget konstigt med det. Kyrkan var en

”Många ungdomar var med. Det var liksom inget konstigt med det. Kyrkan var en mötesplats och vi blev alla på olika sätt delaktiga. Vi fick ansvar och förtroende. Musik var viktigt. Vi spelade och sjöng mycket. Jag lärde mig spela gitarr och piano. Ja, det fanns något för alla, förklarar Thomas och ser lite nostalgisk ut när minnena från tiden med Kyrkans ungdom kommer på tal.

mötesplats och vi blev alla på olika sätt delaktiga. Vi fick ansvar och förtroende. Musik var viktigt. Vi spelade och sjöng

mycket. Jag lärde mig spela gitarr och piano. Ja, det fanns något för alla, förklarar Thomas och ser lite nostalgisk ut när minnena från tiden med Kyrkans ungdom kommer på tal.

FÖR THOMAS BLEV DET ÄVEN I UNGA ÅR engagemang på stiftsnivå. Turerna till Linköping blev många och samma anda som rådde i den lilla kyrkan i Råssnäs upplevde Thomas nu i stiftets miljö.

- Den anda som rådde då på 1980-talet saknar jag i dag. Världen ser så annorlunda ut. Kyrkan har förändrats. Inte minst ekonomin. Då fanns det betydligt större resurser och möjligheter. Vi kunde göra långa resor. Trondheim i Norge och Canterbury i England var ett par resmål som vi återvände till. Och vi var många. Det var inte ovanligt med ett 100-tal ungdomar med rygg-

Thomas är inte främmande för att plocka fram gitarren eller sätta sig vid pianot. Foto: Lars Bäckman.

säckar som samlades för en gemensam pilgrimsresa. Det fanns en stark gemenskap, för tro bygger på att vara tillsammans.

MEN THOMAS TAR OCKSÅ UPP DET GENUINA engagemang han upplevde bland många anställda. ”De gick in helt och fullt på ungdomarnas villkor”. Yrkesvalet var med andra ord givet. Thomas

blev den första i släkten som läst på universitet.

- Jag kan ju inget annat, brukar jag säga på skämt när någon frågar om mitt yrkesval.

Föräldrarna stöttade Thomas och hans val av studieinriktning. Han är enda barnet och har alltid haft en bra relation till sina föräldrar. ”Jag är en snäll människa”, tillägger Thomas med glimten i ögat.

- När jag började läsa teologi och fördjupade mina studier ifrågasatte jag kanske för första gången den barnatro jag hade haft med mig från barnsben. Kanske var det mitt sena tonårsuppbrott från föräldrarna, funderar han med ett leende.

PRÄSTVIGNING 1992, 26 ÅR GAMMAL. Första

”ifrågasatte jag kanske för första gången min barnatro”

prästtjänsten var i Söderköping, därefter stiftsadjunkt i Linköping i några år och så kyrkoherde i Ryds församling innan utlandstjänst som kyrkoherde i Svenska Victoriaförsamlingen i Berlin väntade. Efter fem år i Berlin återvände familjen till Växjö 2011 där Thomas utsågs till domprost.

- Jo, det stämmer i stora drag, men jag har hunnit med så mycket mer, bland annat har jag haft några vikariat inom SKUT i södra Frankrike, Aten och på Mallorca, så jag hade en del erfarenhet av arbete inom SKUT innan tjänsten i Berlin.

Thomas är gift med Susanna som är diakon, tillsammans har de tre barn. Här på Gotland känner många redan Susanna som tidigare ledamot i Visby stifts domkapitel, där hon var representant för SKUT.

I Visby stift finns det nu något så ovanligt som fyra biskopar emeritus och en nyligen vigd biskop. Biskopslängden spänner från Tore Furberg som vigdes 1980 till biskop i Visby stift fram till Thomas Petersson som vigdes den 3 juni i år. Övre raden från vänster: Lennart Koskinen, Thomas Petersson, Sven-Bernhard Fast. Nedre raden från vänster: Biörn Fjärstedt och Tore Furberg. Foto: Magnus Aronsson.

BISKOP THOMAS VAPEN OCH VALSPRÅK

”Du är seendets Gud”

S om sitt valspråk har Thomas Petersson valt ”Du är seendets Gud”, hämtat ur Första Mosebok 16:13. Det är Hagar som ger det namnet åt Gud efter att Guds ängel mött hennes nöd i öknen.

– Gud har sett Hagar i hennes nöd och hört hennes ångest, oro och klagan. Så ser Gud oss och ger oss hopp i livets utsatthet. Biskop Thomas biskopsvapen är en delad sköld med Visby stiftsvapen på övre halvan och det personliga vapnet på nedre. Visby stiftsvapen är lammet med segerfanan, den segrande kärlekens bild. Gudslammet är en urkristen symbol för Jesus Kristus som människans frälsare och försonare.

”Ett av biskopens uppdrag är att vara en brobyggare”

Centrum i det personliga vapnet är en bro. Ett av biskopens uppdrag är att vara en brobyggare. Uppgiften är att hjälpa och stödja människor i sin relation till

Gud, mellan människor och att vara en brobyggare mellan kyrka och samhälle. Biskopens uppgift är att verka för kyrkans enhet och gemenskap, att den håller samman. Ett särskilt uppdrag för biskopen i Visby är att hålla samman ett stift som har församlingar som sträcker sig över hela världen.

I bron finns det gotländska gårdskorset infällt. Gårdskorset är ett bekenntelseecken från den första kristna tiden på ön. Runt korset samlades man för bön. Det är också en bild för att det är Kristus som bär upp bron.

Längst ner på det personliga vapnet ser man vågor. En bild för nådens hav som symboliserar hur nåden ges fritt och villkorslöst av Gud till

människan. En nåd som aldrig tar slut och som liknar dropparna i ett hav. Havet som också som präglar Visby stift genom sitt läge i Östersjön. Som biskop för församlingarna i utlandet finns också kopplingen mellan havet och sjömanskyrkan som en del av historien för Svenska kyrkan i utlandet.

Biskop Thomas valspråk är ”Du är seendets Gud”. Det är hämtat ur Första Mosebok 16:13. När Hagar i sin utsatthet flyr ut i öknen och där får möta Guds ängel som lyssnar på henne och visar henne medkänsla är det kanske första gången någonsin som hon blir bemött med medkänsla. Här möter hon någon som verkligen ser henne och förstår hennes innersta. Ängeln säger att Gud har hört hennes ångest, oro och klagan. Gud ger Hagar ett löfte som ger henne hopp. Hagar är en av de få i Bibeln som ger namn åt Gud. ”Du är Seendets Gud”, säger hon. Gud har sett henne i hennes nöd. Så ser Gud oss och ger oss hopp i livets utsatthet.

En 50-åring som finns i varje kyrka

För 50 år sen invigdes den första ljusbäraren. Martin Lönnebo, då kaplan i Uppsala Domkyrka, tog initiativet. I dag finns de i alla kyrkor. Och modellerna varierar. Ljuständning är i dag den vanligaste böneritualen.

Det var i samband med att Kyrkornas världsråd skulle samlas i Uppsala 1968 som Martin Lönnebo kom på idén med en ljusbärare. Martin Luther King skulle komma till Uppsala och tala, men blev strax innan skjuten. En fruktansvärd händelse som väckte många starka känslor. Lönnebos tanke med ljusbäraren var att skicka ett budskap om världens folk och försoning. Samtidigt ledde det även till en ny sed som blev en hjälp i bönen. Lönnebos bild var ett träd med ett kors i. Grenarna gick ut i de fyra väderstrecken för att samla världens folk i försoning. Konstnären Olof Hellström fick uppdraget och gjorde ritningen till den första ljusbäraren som kallades "Folkförsoningens träd". I våra kyrkor ser vi i dag ljusbärare som ofta är gjorda av lokala konstnärer, hantverkare och smeder. Det stärker ljusbärarens symbolik ytterligare. Från Sverige spreds traditionen vidare till de nordiska länderna och ner över Europa.

Ljusbärare med gotländskt gårdskors, Fole kyrka.

TRE PRIVATA BEGRAVNINGSPLATSER PÅ GOTLAND

Gotland har tre privata begravningsplatser. Vid Hammars, i Lokrume finns den Bliesathhska begravningsplatsen som invigdes 1870. Familjen kom tillsammans med några andra

Rügenbor till Gotland i mitten av 1800-talet. Begravningsplatsen skänktes till Lokrume församling 1977.

Den mest spektakulära av dessa är Jacob Dubbes utkikstorn och gravkammare vid Rosendal i Follingbo, anlagd 1827 för hans tre döttrar som alla dog unga. Tornet brann ner 1958.

Den tredje privata begravningsplatsen är familjen Donners grav vid Klintebys i Klinte från 1800-talets början. Det krävdes kungligt tillstånd för att få upprätta en privat gravplats. Man får förmoda att alla dessa tre familjer hade starka skäl och inte som sägnen säger när det gällde Dubbe, en skuldsedel med stora krav på biskopen!

Pär Malmros, Visby stift vid Hammars. Tornet vid Rosendal, Follingbo.

Nattskutan blev Vatten i Natten – fler frivilliga behövs till 2019

Sommaren 2018 har Svenska kyrkan haft sitt vattentält öppet på Öster och våra ideella volontärer har serverat upp emot 13 000 muggar vatten och mött mängder med människor i Visbynatten, men passade också på att byta namn.

Textsammanställning: Text: Lars Bäckman.

- Vi har fått massor med glada tillrop, vilket hjälper till att skapa meningsfullhet för verksamheten och det arbete som läggs ned, berättar en nöjd Stellan Bergström på Visby stiftskansli.

- Vi räknar naturligtvis med att återkomma till

”Vi behöver verkligen din hjälp! Kom och var en vuxen, närvarande medmänniska”

sommaren 2019 för att återigen servera svalt vatten och finnas tillgängliga för alla de som rör sig i Visbys nattliv. Stellan berättar att det dock finns lite smolk i

vattenglasen. Vatten i Natten bygger på frivilliga insatser och under denna sommar fick de tyvärr stänga ett par nätter på grund av att det saknades medarbetare.

- Vi behöver verkligen din hjälp! Kom och var en vuxen, närvarande medmänniska. Du behöver inte kunna svara på alla frågor - du behöver bara vilja finnas med och göra nytta, väddar Stellan. Tältet är öppet från och med Almedalsveckan till och med Medeltidsveckan. Klockan 21.30 rullas väggen upp och dunkar med vatten bärs fram. När så de sista

krogästerna gått hem för natten, vid senast 04.00 så stänger tältet.

- Det är alltid minst tre personer som arbetar i tältet. Vår ambition är att en av dem ska vara präst eller diakon, säger Stellan.

Vatten i Natten är mycket uppskattad av Region Gotlands socialtjänst och Polisen. Det behövs vuxna som syns på stans gator.

Och så var det namnbytet- Vad var det för fel på Nattskutan?

- Nattskutan har aldrig riktigt gått i land. Det var ett bra namn när vi låg nere vid hamnen, men faktum är att många har sagt ”vattentältet”. Nu är vi på Öster sedan fyra år och det var läge med lite förnyelse. Vatten i Natten har mottagits bra, förklarar Stellan.

Vatten i Natten tältet är verkligen en mötesplats för människor.
Foto: Eva-Mari Karlsson Kempfi.

Wilhelm Östberg

Natten med vem?

Fide kyrka, 19–20 januari 2018

Klockan 20.00 till 08.00

Wilhelm Östberg är medlem i Hoburgs församling. Följ med honom på retreat i Fide medeltida kyrka, mitt i vintern. Foto: Calle Ahlström.

INNAN:

Kvällar när det varit Taizébön vill jag sitta kvar. Vi har sjungit den sista sången, klockan har klämtat ut gudstjänsten. Dags att resa sig och gå.

Den kvardröjande klockklangen, som inte längre hörs, men finns där.

Stillheten som uppstått i kyrkan.

De levande ljusen som tycks få bilderna på de medeltida kalkmålningarna att liksom röra sig. Apostlarnas anletsdrag mjuknar och tycks komma mot oss.

Vill sitta kvar och vara i det.

Men vi går ju hem, förstås, var och en till sitt.

Nu ska jag få bli kvar. Nu lämnar vi inte kyrkan förrän i morgon bitti.

KLOCKAN 20.30

En av de första Taizésångerna vi sjunger är ”Känn ingen oro. Känn ingen ängslan. Den som har Gud, kan ingenting sakna. Känn ingen oro, känn ingen ängslan. Gud din Gud, bär allt”.

Vi sjunger den igen och igen.

Känner lugn tillförsikt inför natten. När jag kom in genom kyrkporten mötte ett anslag: ”Tystnad”. Den var inte avvisande. De andras leenden och lugna rörelser i rummet skapade den samhörighet som vi annars hade behövt ägna många ”Hej!”, ”Hur står det till?” åt att få till. Nu är vi här. Mobiltelefonerna avstängda. Barnvakter ordnade. Nu finns bara det här.

21.15

Jag kan inte sjunga, inte hålla ton. Sjunger tyst, men jag ljudar inte bara. Jag vill vara med. L. som sitter till höger om mig håller ett finger för sitt vänstra öra för att hon inte ska störas av mitt brummande utan själv kunna hålla ton. Jag går en balansgång mellan att inte förstöra för andra och att delta. I många år höll jag tyst under psalmsång, för att inte förstöra. Nu gör jag inte längre det. Jag vill delta. Jag går på Taizékvällarna för jag kan inte vara utan den stunden av lugn och tyst gemenskap och för att jag, ibland, sådana kvällar anar en helig närvaro.

22.20

Hade tänkt mig en natt med Jesaja. När hinner man läsa gamla profetextor? Aldrig. Vid senaste bibelsamtalet sa någon att Jesaja ändå är annorlunda mot de där domedagsprofeterna som dundrar på om att man måste lämna sitt syndfulla leverne, omvända sig, göra bo och bättring. Nu har jag alla de tolv timmarna från åtta på kvällen till åtta på morgonen. Nu kunde jag göra ett försök att förstå Jesaja. Klockan är snart halv elva. Jag har redan två läspass bakom mig nu. Det går inte bra.

Visst finns här partier som lyfter, underbara texter jag känner igen. Men också tirader om alla obotfärdiga, om räfst och ödeläggelse, om förföljelse och falskhet. Jesaja består av 66 kapitel. Det hinner bli mycket svek och mycket ve.

Jag hade hört att från kapitel 40 stiger Trösten in som ett stort tema. Blåddrar dit. Jo, det stämmer. Och där finns broar till Nya Testamentet: ”Var inte rädd”.

Nu går läsningen bättre. Jag som precis var på väg att ge upp.

Med ens är det som att Jesaja uttrycker all den ångest som finns bland dem som nu får Migrationsverkets bisarrt misstänksamma avslag på sina asylansökningar. Vi förmår inte förklara för våra nya grannar hur tjänstemännen resonerat. Det tycks kunna stå precis vad som helst i avslagen, bara det leder fram till ett nej. Det finns ingen räddning, trots all faktadokumentation, skrivelser, alla uppvaktningar, demonstrationer. Jesaja lodar förtvivlan, och han ger tröst, trots allt, märker jag. Men vad hjälper det våra nya grannar? Läser ändå vidare.

”Hade tänkt mig en natt med Jesaja. När hinner man läsa gamla profetextor? Aldrig”

Jag börjar bli trött, orkar inte koncentrera mig. Förmår inte sortera i allt detta. Hur ska man använda denna text? Hur gör rabbinerna? Hur går det till när deras poetiska, spetsfundiga, känslövarma betraktelser blir till? Jesaja hör till den hebreiska bibeln – det här är deras utgångspunkt. Vår med, jag vet, men det bryr vi oss ju nästan aldrig om. Men nu hade jag, som sagt, i alla fall tänkt göra ett försök med Jesaja. Jag kom så långt som till att förstå att en natt är för lite för att ens börja ana hur man använder Jesaja. Där släpper jag taget om förståelsen och berusar mig istället med de insprängda lovsångerna.

00.00

Vi läser Completorium. Natten är här. Nu ska vi inte göra något förrän om sex timmar, inte annat än bedja, tänka, läsa, slumra, hämta sig en kopp té vid bordet längst bak i kyrkan. Men ännu läser vi Completorium. Vi är inte perfekta på att få pauser och rytm att fungera. Först är jag bara uppmärksam på att få det rätt. Men snart är jag mitt inne i växelläsningen. Fast det hackar känns det ändå som att vi är en kropp. Vi har inte pratat med varandra på fyra timmar. Men Completoriets ord vandrar nu mellan oss. Tillsammans tar vi emot natten.

Efter fyra timmars tystnad är vi inåtvänt själv-upptagna, var och en i sitt. När vi växelläser förs vi samman. Alldeles snart går vi till de platser i kyrkan var och en av oss utsett åt sig, där vi har vår sovsäck, sockor, bok. Alldeles snart, men just nu ger vi akt på varandras andning så att vi vet när det är dags att börja läsa nästa versrad. Blir en kropp. Vi kommer att vara tillsammans i natt om än åtskilda.

02.50

Har sovit ett tag. När jag vaknar är det inte bara tyst i kyrkan. Det är alldeles, alldeles stilla. En del av ljusen har brunnit ner. Luften känns eterisk. Var är vi nu? I vilken värld är vi just nu? Vad är detta?

Sätter mig framme i koret. Mer anar gestalterna i altarskåpet än att jag kan urskilja dem. Maria och barnet i mitten, visst, men sen utåt altarskåpets sidor kan jag inte se om det är män eller kvinnor. Försöker minnas, men nej det spelar ju ingen roll. De är där. Jag är här.

För några timmar sedan försökte jag uppfatta hur en av ikonerna i kyrkan betraktade mig (så där som det sägs att ikoner gör). Gick inte. Det blev jag som tittade på konst. Men vad är det nu, i denna stillhet, när Maria och barnet är där i dunklet, och det är alltför mörkt för att försöka lista ut vilket träslag altarfigurerna är skurna i, om färgen är original eller inte, 1400-tal eller...

De är där, jag är här. Jag vet inte riktigt vad jag

ska göra. Ber Kristusbönen. Men sen då?

Rader ur en av Taizesångerna vi sjungit under kvällen fyller mig. "Nattens mörker är inget mörker, Gud för dig. Nej, natten sprider ljus liksom dagen." Bröstat fylls av ljus. Känns som jag har en liggande rektangel av ljus överst i bröstkorgen.

Det är som det där ögonblicket som flimrar till medan man väntar på brödet och vinet, på orden, och så sker det. Så är också det här. Något förbiflimrande, som finns – som alltid finns men som inte går att hålla kvar.

Något levande mellan ljuset jag känner i min bröstkorg och något som befinner sig i dunklet ett par meter bort vid altaret.

Något som delas.

Vill säga tack.

Sitter kvar.

Psalmraden "Vila i din väntan. Stilla mötet sker" går genom mig.

Men vad är erfaret? Vad är minnen av texter?

03.30

Bakom altaret finns ett fönster rakt i öster. Nu är det ett svart hål. Runt överdelen finns tre kvaderstenar. Tänker att de bildar en gloria runt det ljus som ska leta sig in här när vi om några timmar sjunger morgonpsalm.

Går ut en kort stund. Stjärnklart, snö.

04.00

Tänker på samtal hemma vid köksbordet med konstnären. Hon brukar tala om en glipa mellan att se och att en formtanke uppstår. Att hålla kvar upplevelsen av motivet innan hon börjar benämna det, ge det form. Att se utan att veta vad det är. Det är det momentet hon alltid strävar mot.

Som impressionisterna gjorde. Tror jag.

Min samhällsvetenskapliga bakgrund säger att vi inte kan det. Att vår iakttagelse alltid filtreras genom våra tidigare erfarenheter. Våra ”för-omdömen”, som Hans Georg Gadamer skriver. Att vi alltid ser genom en lins, ett slags ”glasögon” som finns mellan oss och det vi iakttar. Att vi inte så att säga kan kika över kanten på de glasögonen och se verkligheten ”sådan den är”. Men det är just det Lotta försöker uppnå.

Jag brukar bjäbba emot.

Men när jag för två timmar sedan undrade över något ”förbiflimrande, som finns – som alltid finns men som inte går att hålla kvar”; var det då något jag erfarit, eller var det ekon av det Lotta berättar för mig om konstnärens seende?

Eller sådant jag läst, realpresens, transsubstantiation, konsubstantiation...

Varför ställer jag den frågan? Varför skulle jag inte bara kunna lita på min upplevelse?

Kanske för det där om att samhällsvetare tänker att vi alltid har en förförståelse vi inte kommer undan?

Men anar jag den här natten inte möjligheten att kunna förhålla mig på ett annat sätt?

Så, var befinner jag mig ”egentligen”:

- i ekon av det Lotta säger, i ekon av det Rowan Williams skriver om nattvarden, i ekot av en psalmrad?

Eller:

- i något förbiflimrande, som finns, som alltid finns?

Senare, när jag skriver det här, hittar jag några rader hos Gunnel Vallquist (i hennes bok ”Steg på vägen”, Bonniers 1983), där hon diskuterar det rationella, bevisbara gentemot det obevisbara, intuitiva. Vår kultur premierar det förnuftiga men, frågar hon sig, om ”signalerna, svaga eller tydliga, som ibland når oss – inifrån eller bortifrån”, om inte ”också de är bärare av verklighetsbudskap?”

06.30

Prästen Benjamin läser en tacksägelse inför dagen som gryr. Vi sjunger morgonpsalm. Ljus letar sig in genom fönstren i koret. Kyrkan tar emot dagen.

I natt kändes luften lätt i kyrkan. Genomskinlig. Atmosfärisk. Nu tycker jag den är tjock, jag kan nästan inte andas. Har vi under denna natt nått alla de böner som i nästan tusen år betts här? Går Helighet att ta på? Jag har fyllts och fyllts och fyllts av sångerna, bönerna, närvaron. Timme efter timme. När jag nu nästan inte kan andas, är det då något som kommer inifrån eller är det detta heliga rum som håller mig, så att jag nästan inte kan röra mig?

Om en timme ska vi samlas igen. Sen släcker vi ljusen, rullar ihop sovsäckarna. Säger tack.

Laudate dominum.

08.00

G. kommer gående nedför mittgången medan jag plockar ihop mina saker. Hon ser genomlyst ut. Vilken värld kommer hon från?

Var har vi varit?

./.

Birkagården räddades, men frivilliga behövs!

Text: Lars Bäckman

I april var det många som med förfäran såg rubrikerna om Birkagårdens osäkra framtid. Birkagården har i 13 år varit en nödvändig lösning för de som saknar bostad och av olika anledningar varit hänvisade till att tillbringa nätter på parkbänkar i trappuppgångar och offentliga toaletter. Jo, den gruppen finns även på Gotland. Anledningen till de dystra rubrikerna var att ett anställningsstöd för ett par anställda på cirka 500 000 kr från Arbetsförmedlingen löpte ut. Det fanns inga som helst möjligheter för

Harlevi ordförande i kyrkorådet. Men även en rad privata initiativ togs för att samla in pengar till verksamheten. Frivilliginsatser och volontärarbete har varit och är en nödvändig grund i Birkagårdens och kyrkans sociala verksamhet.

BIRKAGÅRDENS ÄNGLAR DROGS IGÅNG som ett Facebook inlägg av Susanne Liljenberg och några andra initiativrika kvinnor. Snabbt hade de fått in över 100 000 kr i frivilligbidrag, och som kronan på verket arrangerades en konsert på

Susanne Liljenberg skriver under checken som Birkagårdens änglar lämnade över till bla domprost Mats Hermansson och kyrkorådets ordförande Inger Harlevi.

Foto: Mattias Wahlgren.

Domkyrkoförsamlingen att kompensera den brist som uppstod i kassan. Enda utvägen var att lägga ner verksamheten eller att få ett nytt avtal med Region Gotland.

REGION GOTLAND HAR STÅTT FÖR HYRAN och även gett ett bidrag per gäst och natt för de boende som inte kunnat betala sitt boende själva. Sammanlagt har det motsvarat cirka en fjärdedel av Birkagårdens kostnader. Visby stift har också bidragit med cirka 450 000 kr i årligt stöd. Men det första beskedet som kom från Region Gotland var klart negativt, det fanns inga mer medel att lägga på Birkagården!

SJÄLVKLART INLEDDES FÖRHANDLINGAR MED REGION Gotland om ett nytt långsiktigt avtal och en stundtals het diskussion uppstod mellan Håkan Ericsson, ordförande i Socialnämnden och Inger

Mors dag. På Wisby strands stora scen stod en rad artister; allt från Tommy Nilsson, Ace Wilder, Susanne Alfvengren till mer lokala stjärnor, och alla ställde upp gratis. Det blev såklart såväl en publiksuccé som ett gott insamlingsresultat. Målet att samla in 400 000 kronor var nått. Nu kunde Birkagården ha öppet året ut och det sociala arbetet som bedrivs där fortsätta. Det gav också det andrum som krävdes för att hitta en ny lösning med Region Gotland.

OCH SÅ I MITTEN AV JULI KUNDE MAN LÄSA att Birkagårdens framtid är säkrad. Region Gotland och Domkyrkoförsamlingen hade kommit överens om en långsiktig lösning som ska gälla från nyår.

I DAG ARBETAR FEM HELTIDANSTÄLLDA och 40 frivilliga på boendet. Nattetid kan det vara upp

till 10-15 gäster som sover här, men dagtid är det många fler som besöker Birkagården. Den sociala gemenskapen ger en trygghet för många gäster, att kunna sitta ner och prata med någon som lyssnar, dricka en kopp kaffe och äta en måltid tillsammans, det är värdefullt.

I debatten citerades Gandhi: ”*Varje samhälle bör bedömas efter hur det behandlar sina mest utsatta.*” Och det är också det budskap som omfattas i det grundläggande kristna budskapet att ge stöd och röst åt de mest utsatta. Det måste vara den riktlinje som vi alla arbetar för i ett civiliserat samhälle, eller hur?

- Visst är det så, säger Tommy Wissing, förestandare för Birkagården sedan starten 2005.

Han berättar att det under sommaren har varit många boende.

- Många av våra gäster får bara hyra under 10 månader. Sedan får de flytta ut för att turisterna kommer. Så ser det ut här på Gotland. Då är det uppskattat att vi finns. Men nu kan vi andas ut. Allt stöd vi fick av frivilliga, inte minst Birkagårdens änglar är vi så tacksamma för. Ett nytt avtal är skrivet och den 1 september börjar min efterträdare. Jag går i pension till nyår. Då är jag 67+. Susanne Ryderholm tar över efter mig, men vi arbetar parallellt, berättar Tommy och tillägger: frivilliginsatser i alla former välkomnas! Vi behöver varandra!

KYRKAN ÄR EN MONTERINGSFÄRDIG VANDRINGSKYRKA och liknar till viss del en lappkåta. Kyrkorummet har en kvadratisk form och saknar fast inredning vilket erbjuder maximal flexibilitet. Alla hörnen består av fönster och under det pyramidformade taket löper en fönsterrad. Det innebär en ljus och vacker gudstjänstlokal.

Kyrkan uppfördes efter ritningar av arkitekten Rolf Bergh. Han kom att utmärka sig som "kyrkoarkitekt". Rolf Bergh ledde också flera restaureringar av äldre kyrkor.

Det var under 1960-talet som han tillsammans med Olov Hartman skapade den flyttbara så kallad vandringskyrkan/studiokyrkan. Studiokyrkan skulle både kunna flyttas, och enkelt möbleras om invändigt för att användas av olika liturgier, därav namnet.

Den första av dessa byggdes 1966 på Munk-

holmen i Sigtuna. De kom att

uppföras på flera platser runt om i landet och med stort sett samma utformning och exteriöra utseende. Exempel på dessa är Vendelsö kyrka i Haninge (1967), Resarö kapell i Vaxholm (1968), Viksjö kyrka i Järfälla (1971), Sankta Anna kyrka i Ramsberg (1972) och Hällabrottets kyrka i Kumla (1974).

Hällabrottets kyrka
Foto:
Wikipedia.

Vid ett besök i Sigtuna la jag märke till den vackra 1970-tals kyrkan som låg intill Mariakyrkan. Jag kände igen den från mina hemtrakter i Hallsberg och Kumla, och blev lite nyfiken på vem som låg bakom den. I Sigtuna kallas den för Olov Hartmans studiokyrka och tillhör Sigtuna församling.

En mobil kyrkobyggnad för 70-talet

Kyrkan stod tidigare i östra delen av Sigtuna, men är numera flyttad till den plats den har i dag. Och det var själva tanken med just denna studiokyrka. Ursprungligen var den en gåva från storbyggmästaren Anders Diös till Sigtuna-stiftelsens dåvarande direktor Olov Hartman, därav namnet.

Flyktingvägen 2015 ledde till stort engagemang och konstutställning i Vamlingbo kyrka

Textsammanställning och foto: Lars Bäckman.

Sommaren 2017 genomfördes konstutställningen "Konstrunda i kyrkorna", i fem kyrkor. Visby domkyrka var noden i en utställning som uppmuntrade till att besöka och uppleva fem landsortskyrkor där en konstnär ställde ut något unikt för just den kyrkan. Projektet blev uppskattat och välbesökt. Sommaren 2018 fortsätter Visby domkyrka denna modell, men nu med endast en kyrka om året - i år blev det Vamlingbo kyrka.

smakprov på vad den deltagande sockenkyrkan har att visa i sin konstutställning/installation. Ett smakprov som ska ge mersmak.

Sommaren 2018 är det alltså Vamlingbo kyrka, och installationen *Tilliten och rädslan* av Lotta Lagercrantz som ska locka kyrko- och konstintresserade till Sudret.

Tilliten och rädslan är inte en utan flera installationer i kyrkorummet och som berättar vart vårt samhälle är på väg, eller kanske inte? Det tar sin början i hösten 2015 då stora flyktingströmmar nådde Sverige och Vamlingbo på södra Gotland. Ett 100-tal flyktingar kom till Storsudret och det asylboende som hade inrymts i ett pensionat. Men redan efter ett halvår lade Migrationsverket ner det. Engagerade suderbor gick samman, ordnade boende för dem som ville stanna, svenskundervisning och andra aktiviteter. De flesta av flyktingarna har i dag jobb eller

Människor, som du och jag, på flykt eller som räcker ut den hand som en flyende människa behöver.

Vi vill att detta sommarprojektet ska leva vidare, om än i mindre format. Vi planerar att framöver presentera minst en sockenkyrka och konstutställning varje sommar. Gotland har 92 medeltida kyrkor som likt vita pärlor strösslats över ön från norr till söder. Det innebär att vi skulle kunna låta projektet pågå i ca 85 år framöver! konstaterar Maria Norderbrim, projektledare för Konst i kyrkorna.

Konceptet är enkelt och självklart. Via en miniutställning i domkyrkan ska besökaren få ett

En "maskin" som i en aldrig sinande ström visar de avslag som mött så många asylsökande.

pluggar, pratar svenska, har bostad och betalar sin egen hyra. Och så kommer avslagen på asylansökningarna! I installationen får vi möte sunderbor och flyktingar, läsa avslag och tankar om att vara på flykt. Men också dras det paralleller till hur skyddslösa människor drabbades i 30-talets Tyskland och hur detta sker i Sverige idag genom de nya asyllagarna. Avslagsargumenten från Migrationsverket rullas illustrativt fram i en aldrig sinande evighetsmaskin.

Vi delar den tillit, solidaritet som byggts runt om i Sverige sedan hösten 2015. En ny folkrörelse som nu raseras av utvisningarna, skriver konstnären Lotta Lagercrantz och visst, vi väljer vilket samhälle vi vill ha. Här blir valet tydligt.

Vamlingbo kyrka har ett vackert kyrkorum. Lotta Lagercrantz som bor i socknen, har blandat rena konstnärliga uttryck såsom vackra silkesdukar med texter som fladdrar i koret och svävande flaskpost som ett rop på hjälp, till mer tydliga budskap med tankar och fotografier på människor som berörts på olika sätt av flyktingvågen, kärlek till medmänniskor och så slutligen, avslagen. Utställningen pågår till den 15 september.

Ett vackert kyrkorum smyckas med konst som förhöjer skönheten och upplevelsen, men som också engagerar; väcker tankar och känslor. Hur agerar vi som kristna?

Tjära på Gotland – har vi gjort fel i 150 år?

Gör vi fel när vi tjärar våra trädetaljer? Finns det andra sätt att tjära tak och liknande som vi kanske har glömt bort? Ja mycket tyder på det. Men med projektet Tjära på Gotland ska den gamla kunskapen tas fram igen. Text: Lars Bäckman. Foto: Sophie Malmros, Lars Bäckman och Ingegerd Paulin.

- Jo mycket pekar på att det finns betydligt effektivare sätt att använda tjära på, säger Pär Malmros, fastighetsingenjör på Visby stift, och berättar: Våra norska byggnadsvårdskollegor presenterade för ett par år sedan en grundlig forskning om tjärkvaliteter och påstrykningsmetoder. Resultatet var förvånande; tjäran har ingen impregnerande djupverkan utan träskyddet handlar framförallt om hur tjockt tjärslagret är.

ATT DE MEDELTIDA NORSKA STAVKYRKORNA fortfarande är så friska i sin träkonstruktion beror alltså på ett noga uträknat sätt att påföra tjära av olika kvaliteter och karaktär, lager på lager, där man även använde sand och siktad kol för att få ett stabilare skydd.

- Kanske gjorde vi också så här även på Gotland. Tjära har ju använts sedan vikingatid och kunskap om hur det ska användas har växt fram

under många generationer, men när det blev enklare att ta fram virke med mekaniska sågar i stora kvantiteter behövde man inte lägga ner så mycket jobb på skydd av till exempel ett faltak som tidigare. Det blev enklare att byta ut falorna med 15-20 års mellanrum än att använda den ganska tidskrävande gamla metoden, berättar Pär Malmros.

DET ÄR MÄRKLIGT ATT KUNSKAP KAN FÖRSVINNA, men så är det inom många områden. Det moderna samhället med andra framställningsmetoder, material och tillgång på råvaror har på många områden lett till att sakta men säkert så glöms traditionella hantverk bort mellan generationerna. Hur vi använder tjära på allra bästa sätt är tydligen också ett sådant område.

2011 ARRANGERADES ETT TJÄRSEMINARIUM på Gotland. Det var ett samarbete mellan Samfälligheten

Gotlands kyrkor, Riksantikvarieämbetet, Gotlands Museum, Hantverkslaboratoriet Göteborgs universitet och Byggnadshyttan. Här deltog också forskare från Danmark, Finland och Norge. Detta blev upptakten till ett ökat intresse omkring denna traditionella metod. Ytterligare ett större nordiska seminarier hölls i Uppsala 2016 där Svenska kyrkan var värd tillsammans med Hantverkslaboratoriet.

- Tjära på Gotland, som vårt projekt helt enkelt heter, ska först och främst undersöka om just de metoder som man har använt i Norge också har använts här, men också se över hur vi kan öka en högkvalitativ tjärbränning på Gotland med gotländsk skog som råvara och vi ska också ta fram de kvaliteter som de olika lagren kräver, förklarar Pär Malmros.

GOTLANDS MUSEUM ÄR PROJEKTÄGARE och Frode Falkenhaus är den som tillsammans med Pär Malmros arbetar med Tjära på Gotland, men det är ett samarbetsprojekt, och en rad hembygdsföreningar och andra intresserade på Gotland medverkar.

Men att bygga upp såväl nationella som internationella nätverk är viktigt och de har fått många värdefulla kontakter.

På Gotland finns det än i dag ett 15-tal såideslag som är mer eller mindre aktiva. Inom projektets ramar har bränningar gjorts och olika kvaliteter har testats. Detaljer såsom hur såidet tänds och själva formen på såidet är oerhört viktiga. Det fick man bevis på när två såiden, ett i Sanda och ett i Ardre brändes. I det ena såidet var veden packad och i den andra staplades det lösare. Det fick en avgörande betydelse skulle det visa sig.

- Vi har redan fått fram en hel del intressant resultat både genom arkivforskning och fältstudier. Bland mycket annat har vi tittat på kyrkoräkenskaper och där kunnat följa inköp av tjära och utifrån det dra en del slutsatser, men kanske framförallt har vi tagit vara på den kunskap som fortfarande finns kvar hos äldre gotlänningar. Det är också lärorikt att göra olika typer av bränningar och inte minst, okulära besiktningar av gamla kyrktak, här kan man utläsa en hel del, säger Pär Malmros entusiastiskt.

Nu vill man göra ett fullskaleprojekt och testa att lägga på olika lager och kvaliteter av tjära för att få ett sådant skydd som bevisligen räddat så många av de norska kulturbyggnaderna. Genom projektet hittar vi tillbaka till medeltidens självklara kunskap.

En intressant rapport finns för den som vill läsa mer: *Tjära på Gotland Om appliceringsmetoder och framställning av tjära på Gotland* Rapport 2017 Pär Malmros och Frode Falkenhaus, Gotlands Museum.

Johan Byh
tjära Väte
kyrktak
2017, och
nedan,
Hejde kyrka
2018.

LJUDINSTALLATION FÖRSTÄRKER DET SAKRALA INTRYCKET

Ett medeltida kyrkorum ger så många starka intryck. När den tunga dörren slår igen bakom en och man möts av den sköna svalka som de tjocka stenmurarna ger, ljuset – mörker och ljus, blandat vitt och färgat, och så tystnaden. Ja, då är man inne i en annan värld, en andlig värld. Målningar på väggar, valv och tak. Djävular, änglar, passionsmästarens friser över Jesus liv, själavägningar och akantusslingor omsluter en och blicken vandrar över rummet. Och så var det tystnaden, tystnaden som ger en känsla av att vara avstängd från yttervärlden.

Text och foto: Lars Bäckman

Tidig morgon. Jag passerar Tingstäde kyrka och bestämmer mig för ett hastigt besök. När jag kommer in i kyrkan är upplevelsen precis som väntad denna redan varma dag, svalkan slår emot mig och ljuset... men här möts jag också av tunga, dova elektromusiktoner. Det är inte högt, men så klart påtagligt och lite överraskande. Jag drar mig snabbt till minne att Tingstäde är en av de sex kyrkor på Norra Gotland där man i sommar genomför ett spännande projekt med ljudinstallationer tillsammans med Tonsättarcentrum i Visby som gjort samtliga kompositioner. Deltagarna kommer från Sverige, Kanada, USA och Spanien. En skylt i entrén berättar om projektet. Lummelunda, Hellvi, Fleringe, Gothem och Bro är de kyrkor som förutom Tingstäde är med i

”Det är inte högt, men så klart påtagligt och lite överraskande”.

denna ljud- och miljöupplevelse.

Kyrkan är vid den här tiden på morgonen mörk, men genom de höga korfönstren skinner morgonsolen starkt och lätt bländande in och belyser långhusets mittgång. Längst med väggarna är det däremot mörkt, ja nästan becks svart. Och så musiken som nu har blivit intensivare och något högre.

Jag slår mig ner i en bänk, blundar, lyssnar, tittar upp på måleriet i valvet, de märkliga interiörmålningarna och på altartavlan, och blir rörd. Det är så vackert, stämningsfullt och lite lagom kusligt. Blir sittande i säkert tio minuter innan det är dags att fortsätta resan mot Visby. Då har stycket börjat om från början och jag känner igen några toner och ljudslingor från när jag steg in i kyrkan.

Jag har hunnit koppla av, men också fyllts av en hel del tankar. Tankar på så mycket annat än ”att jag sitter i kyrka och lyssnar på modern elektroakustisk musik”. Ljudinstallationen har fört mig bort, långt bort, men nu återvänder jag. Går ut i solen. Trafiken har tilltagit. Värmen likaså, och jag funderar; saknade jag tystnaden. Nej. Det här gav något mer. Jag tror precis så som pastoratet har tänkt, att det medeltida och det ultramoderna faktiskt kan mötas och något mervärde uppstår. Rummet och ljudet bär varandra. Kanske kommer många uppleva detta som störande, rent av förfärligt. Vi är inte vana. En kyrka ska vara tyst när det inte pågår någon verksamhet. Men vi har 86 kyrkor till som är öppna hela sommaren och som är tysta.

Jag ringer upp kyrkoherde Martina Åkeson Wollbo och frågar nyfiket hur reaktionen har varit;

- Jo jag har hört både de som är för och emot, men de flesta är klart positiva. Nu är de sex ljudinstallationerna väldigt olika att ta till sig. Några är mer lättlyssnade än andra. Jag har träffat på flera personer som har åkt runt till alla kyrkor som deltar bara för att lyssna och uppleva. Det här är ett spännande sommarprojekt, tycker Martina. Förhoppningsvis ska vi kunna fortsätta att använda kyrkorummet för konst och andra kulturella upplevelser som kan stärka upplevelsen, då måste man ibland sträcka sig över de konventionella ramar som många upplever.

Gute ljudkarte heter projektet. Det pågår fram till 15 september och har faktiskt genomförts en gång tidigare men i ett mindre format. Det var 2014 då en installation gjordes i S:t Olofs kyrkoruin i Botaniska trädgården i Visby

Per –Ludvig Andersson - Ny präst i Visby domkyrka

- Njæ, ny är jag väl knappast inte. Jag började arbeta i i Visby domkyrka redan i februari, berättar Per-Ludvig. Då var det vinter, mörkt och kallt, och familjen bodde ute på landet. Det är lite skillnad mot Visby i dag, i början av augusti.

- Jo, jag kom tillbaka från semester i dag. Har faktiskt aldrig upplevt Gotland under högsång, med alla turister och denna vecka, som är medeltidsveckan, är ju helt otrolig. Staden har verkligen två ansikten!

Per-Ludwig kommer från nordöstra Skåne, Kristianstad, närmare bestämt senast från Åhus där han var pastorsadjunkt i ett år. Prästvigningen var i Lund, januari 2017.

- Men jag har anknytning till Gotland. När jag var åtta år flyttade vi hit och bodde i Hörne i två år innan vi flyttade tillbaka till Skåne. Min syster har också bott här i många år, så jag har besökt Gotland varje år, men aldrig på sommaren!

Per-Ludvig är anställd som ungdomspräst. Att hålla i konfirmanter, ungdomsaktivite-

ter och onsdagsmässorna är några av de uppgifter han ansvarar för.

- Jag ser fram emot att få en helt ny konfirmantergrupp nu till hösten och så drar ungdomsgruppen igång igen efter sommaruppehållet! Så det händer en del nu när Visby lugnar ner sig efter att alla turister lämnat gator och torg, konstaterar en glad och utvilad Per-Ludvig.

Text och foto: Lars Bäckman.

Gotlands mesta kyrkoguide

– har guidat i 50 år, men är också en riktig sportnörd

Text och foto: Lars Bäckman

Det finns nog ingen på Gotland som har så bra koll på våra kyrkor som Torsten, men så har han också hunnit guida i 50 år!

- Visst är det så. När jag var 10 år så guidade jag mina klasskamrater i Dalhems kyrka, berättar Torsten och ler lite stolt.

I maj fyllde han 60 år, så det blir 50 år som guide. Inte dåligt. Självklart funderar man hur en 10 åring kunde ha sådana intressen.

- Det handlar faktiskt om skelett. Min morbror var Erik B Lundberg. Arkeolog som med tiden skulle bli en av de tyngre cheferna på Riksantikvarieämbetet. När han var grabb i mitten av 1920-talet grävde den legendariske arkeologen och Gotlandsforskaren John Nihlén ut stenåldersbosättningen på Stora Torget i Visby. Erik följde utgrävningarna varje dag och ett intresse för historia och arkeologi väcktes. Alla skelett som grävdes upp förvarades i hans fars klädesbutik på torget. Det där tyckte jag som grabb var spännande när morbror Erik berättade om och jag började läsa allt jag kom över om skelett och annat fornt.

MORBROR ERIK OCH HANS KAMRAT BENGT G SÖDERBERG (konstvetare och flitig gotlandsförfattare) tog ofta med den unge vetgirige Torsten på helgutflykter till kyrkor och andra spännande platser runt om på vår ö. Här föddes Torstens intresse!

VI SITTER PÅ BAGARNES KONDITORI I HEMSE. Det är en varm dag och man kan verkligen längta till en sval medeltida kyrkas skuggiga valv. Så vi går vidare till Hemse kyrka strax intill.

Det här är en miljö som Torsten känner sig hemma i. Han kan Gotlands 92 medeltida kyrkor utan och innan. När han ska guida eller göra radioprogram för Radio Gotland, så brukar han inte behöva förbereda sig; allt finns i huvudet. Radioprogram ja, det är väl ett kapitel för sig. Tillsammans med journalisten Joakim Åstrand har han besökt och gjort ett cirka 15 minuters program om alla Gotlands 100 kyrkor. I början av juni gick man i mål när Näs kyrka besöktes under lite festligare former. Programmen har varit mycket uppskattade, vilket bekräftades när vi satt på caféet; då kom det fram två personer spontant till vårt bord och berömde Torsten. De kände igen rösten.

- Det händer då och då. Jag satt för någon må-

nad sedan på en restaurang med en bekant. Jag la märke till att ett äldre par satt och tittade på oss. Så reser sig mannen, kommer fram till vårt bord, tittar en stund på mig, och ropar högt mot sin hustru; ”Jo det är han Torsten på radion”, berättar Torsten och skrattar gott åt minnet. Han gillar att vara kändis.

EN 10 ÅRING SOM GUIDAR KLASSKAMRATERNA i Dalhems kyrka. Kanske var yrkesbanan utstakad redan då. Humanistiskt program på gymnasiet och sen blev det arkeologi och konstvetenskap på Stockholms universitet. Bostad fick han hos nämnde Bengt G Söderberg i Blackeberg och där blev det många långa kvällar med samtal om konsthistoria i allmänhet och kyrkor i synnerhet.

EFTER MÅNGA ÅRS STUDIER BLEV HAN ANTAGEN som doktorand och Torsten har ännu inte gett upp hoppet att en dag kunna lägga fram sin avhandling om helgonbilder på Gotland. Men tid och framförallt pengar saknas. För Torsten har själv valt att stå lite vid sidan av det normativa samhället. Visst har han haft anställningar; arbetat på folkarkivet och suttit mycket tenta- och högskoleprovakt, men det är framförallt med egen

verksamhet, guidningar, bussturer och att skriva artiklar och recensioner till olika tidningar och publikationer samt stipendier som han har tjänat ihop till sin brödföda. Det

Torsten har själv valt att stå lite vid sidan av det normativa samhället.

är inte helt enkelt och under senare år har också boendet varierat. Den här otrygga situationen är knappast bra för en kreativ person som Torsten. Men han är en överlevare och verkar inte bekymra sig allt för mycket.

- Redan på 1990-talet började jag arrangera bussturer på Gotland. De var populära så jag fortsatte lägga upp turer på fastlandet. Vi hann med bland annat Södermanland, Uppland, Västmanland, Östergötland, Västergötland, Skåne och Öland. Jag har säkert glömt flera landskap, berättar Torsten som snabbt räknar ihop sju fastlandsresor, och jag vet hur välordnade och detaljerade de var. Det här lade Torsten ner en hel del tid på.

Mycket skulle ordnas, nycklar till kyrkorna, boende och trevliga matställen på rätt ställe och tid. En trogen skara kyrkohistoriskt intresserade följde med Torsten på hans turer, oftast var det med buss, men även egna bilar några gånger, men det var inte alltid det lättaste.

- Nej vi har tappat bort varandra några gånger. Då hade inte alla mobiltelefoner, så det var inte det enklaste att sitta i egna bilar och hitta till den och den kyrkan, minns Torsten nu som ett lite roligt minne, men då var det allvar.

I SNART TIO ÅR HAR TORSTEN OCKSÅ ARRANGERAT en 4-5 dagars seminarium med Gotlands kyrkor som tema, men föreläsningarna har varit många och det har varit bredd på ämnena. Först var det på Högskolan på Gotland i två år sedan har Borgvik i Katthammarsvik varit basen, men i år flyttade hela seminariet till Visby. Deltagarantalet har varierat men i år var det cirka 50-60 personer som deltog. Det har inneburit mycket jobb och förtjänsten är inte imponerande, men Torsten föredrar att arbeta ensam och är inte särskilt intresserad att göra det i regi av ett studieförbund eller liknande. Han vill ha koll och styra och ställa själv! Så är han.

KYRKOR ÄR TORSTENS SPECIALITET, men bland annat också minnesstenar. Jag har själv varit runt på Gotland med Torsten och tittat på resta stenar från framförallt 13 -1400-tal. Stenar resta över en brud på väg till bröllop eller präst ridande hem från kyrkan, och som avlidet under dramatiska former.

- Nej Lars. Det där är en folklig myt. Jag tror visserligen att stenarna, ofta resta som ringkors, är minnesmärken över någon som dött på platsen och kanske under dramatiska förhållanden, ond bråd död, men inte är det brudar och präster bara. Torsten berättar att anledningen till att stenarna restes var att den döde inte hade fått syndernas förlåtelse innan hen dog, vilket var illa med tanke på livet efter detta. Istället uppmanades den som passerade att be för den döde så att oddsen vid skärselden skulle förbättras. I Guldrupe finns det ett kors där mördaren dömdes till att bekosta korset för mannen som föll offer för hans vassa svärd.

RESTA KORS LIGGER VÄL GANSKA NÄRA KYRKAN i intressesfären, men jag vet att Torsten också har spelat teater om Donner och Säve.

- Visst, visst. Jag spelade kanske inte teater, men läste texter. Tog fram mina egna underlag. Lillemor Törnvall-Olsson var regissör, med var bland annat Erik Bergh som sjöng, Evert Jansson skådespelade och Lars-Erik Gottlander ackompanjerade på diverse instrument. Det var riktigt roligt och jag skulle gärna fortsätta med flera föreställningar.

MEN DET STANNAR INTE DÄR. Torsten har många strängar på sin lyra där han har besitter djupa kunskaper. Vi bodde grannar i ett tiotal år och då och då kunde Torsten titta in, överraska och

briljera med sitt kunnande. Vad sägs om schlagerfestivaler och idrott!

- Jo jag har väl lätt att lära

och komma ihåg saker och ting om jag tycker det är intressant, förklarar Torsten lite förläget.

”Idrottsutövande har väl aldrig varit något framträdande intresse för Torsten, däremot idrottsstatistik”

IDROTTSUTÖVANDE HAR VÄL ALDRIG VARIT NÅGOT framträdande intresse för Torsten, däremot idrott och resultat. Jag minns hur Torsten för många år sedan uppriven berättade hur han hade deltagit i en tävling om gotländsk idrott i Gotlands Allehanda. Första pris var en årsprenumeration på tidningen. Reglerna om förutsättningen för att vinna var lite otydligt formulerade. Torsten vann, men han hade ett fel och juryn menade att det var den med ALLA

rätt som skulle få en prenumeration. Torsten var upprörd och hotade med Lotteriinspektionen. Till sist gav Gotlands Allehanda med sig och han fick till sin prenumeration. Bäst på Gotland i idrottshistoria! Det trodde ni inte.

- Jo som sagt vad, jag har lätt att komma ihåg saker och ting. Är väl en typisk kalenderbitare, säger Torsten med ett leende och lägger till att han har ett mycket gott bildminne. Jag vet, jag har testat honom på olika kyrkointeriörer – han fick alla rätt!

VAD ÄR NU PÅ GÅNG?

- Som sagt vad så skulle jag vilja göra klart min avhandling och så håller jag på med en inventering om passionsmästaren. Jag har också ett uppdrag att skriva om de 150-tal kyrkliga gotländska skulpturer som numera finns på Historiska museet och så ska Joakim och jag fortsätta med en ny radioserie, säger Torsten, dricker lite vatten och hämtar andan.

- Efter att vi har gjort 100 program om våra kyrkor och ett 30-tal

så kallade *”Vi har gjort 100 program om våra kyrkor och ett 30-tal så kallade road trips road trips”*

där vi tittat på märkliga kulturhistoriska platser i socknar-na, så planerar vi nu för ytterligare ett antal program på lite samma tema.

Torsten har att göra, helt klart. Men tiden, och pengar begränsar, och så hälsan, den har inte heller varit helt okej sista tiden. Torsten har problem med knäna och svårt att gå några längre sträckor. Det begränsar honom, men han drar sig inte för att guida i kyrkorna. Det finns alltid någon stol att slå sig ner på om man blir trött i benen.

SJÄLVKLART FUNDERAR MAN PÅ VARFÖR TORSTEN fortfarande efter 50 år tycker att det är så intressant med kyrkor; För tröttnat på dem det har han inte gjort! Nya upptäckter och intressanta områden finns det hela tiden.

- I våras var jag och tittade lite närmare på den relief som nästan är den enda utsmyckningen på Akebäcks kyrka. Den föreställer en man med någon slags stenhuggarverktyg i sin hand. Jag har en teori om att det är Botair, mannen som enligt Gutasagan byggde den första kyrkan

på Gotland, i Kulstade, inte långt från Akebäck. Det skulle alltså vara en form av hyllning till denne Botair. Hmm, Jag ska nog skriva något om detta, funderar Torsten och fick därmed ytterligare en uppgift att lägga till ”att göra listan”.

SEN GILLAR HAN ATT GUIDA. ATT BERÄTTA och få stå i centrum. Har du fått någon dum fråga?

- Det finns egentligen inga dumma frågor. Men jag minns när vi var i Björke kyrka, jag guidade och berättade om änglar och om hin håle, och ingen frågade något tills en dam sa; hur stavas djävul? Det var kanske inte en dum fråga, men oväntad, skrattar Torsten.

MEN TORSTEN: VAD ÄR DET EGENTLIGEN för intressant med våra kyrkor?

- Kyrkorna och religionen har haft och har en så viktig roll i människornas liv och så har det varit i nästan 1000 år. Kyrkobyggnaden, mitt i byn, visar och kan berätta mycket om människornas liv i vardag som helg. Det gäller bara att upptäcka det. Titta bara på den där drakslingan, i passionsmålningen, säger Torsten och pekar på Hemse kyrkas norra vägg. Den upptäckte jag bara för några dagar sedan. Den måste ha funnits där innan Passionsmästaren gjorde sin svit. Undra varför den sparades. En lustig

”Det finns också så mycket roligt i våra kyrkor”

detalj. Ja, det finns också så mycket roligt i våra kyrkor. Du har väl sett ”snopporna i Lokrume”, nu står de i stigluckan, men en präst ville på 1800-talet förstöra dessa vattenutkastare för att han tyckte de var osedliga, berättar Torsten och

Ekivoka vattenutkastare i Lokrume.

nämner puttisar i Västergarn, alltså änglabarn, där präster tagit bort snopporna av samma sedlighets skäl. Just lite ekivoka historier finns det flera av. Vi kommer in på de fyra mycket vackra damer som finns avbildade på korbänken i Gothems kyrka och där folksågen säger att det är klockarens älskarinnor som blev avporträtterade. Ja, ja en bra historia, sann eller ej, fångar alltid åhörarnas intresse, det vet varje guide!

AVSLUTNINGSVIS; TRE FAVORITKYRKOR!

Hellvi kyrka, en favorit.

HELLVI KYRKA. Jag var engagerad i restaureringen med de spännande run inskriptionerna som berättar om vem som byggde den. Det är en kyrka som jag ofta besöker.

EKE KYRKA. Det är ett så vackert kyrkorum. Kyrkan har ingen altartavla utan här ser det ut så som det gjorde när kyrkan uppfördes med de tre höga fönstren i koret.

GOTHEMS KYRKA. Måleriet. Allt från det medeltida på väggarna till 16- och 1700-tal. Här finns också Muhammed och påven avbildade som hot mot vår protestantiska kyrka! Även här är det fantastiska bilder och märkliga figurer på bänkdörrarna. Du har väl också sett porträtten i När... fortsätter Torsten. Men nu måste detta reportage nå sin ände. Torstens entusiasm, kunskande och inte minst intresse lär inte göra det!

Stenkyrkas kyrka restaureras

och här framträder riddare, änglar, lejon och vackra mönster. Text och foto: Lars Bäckman

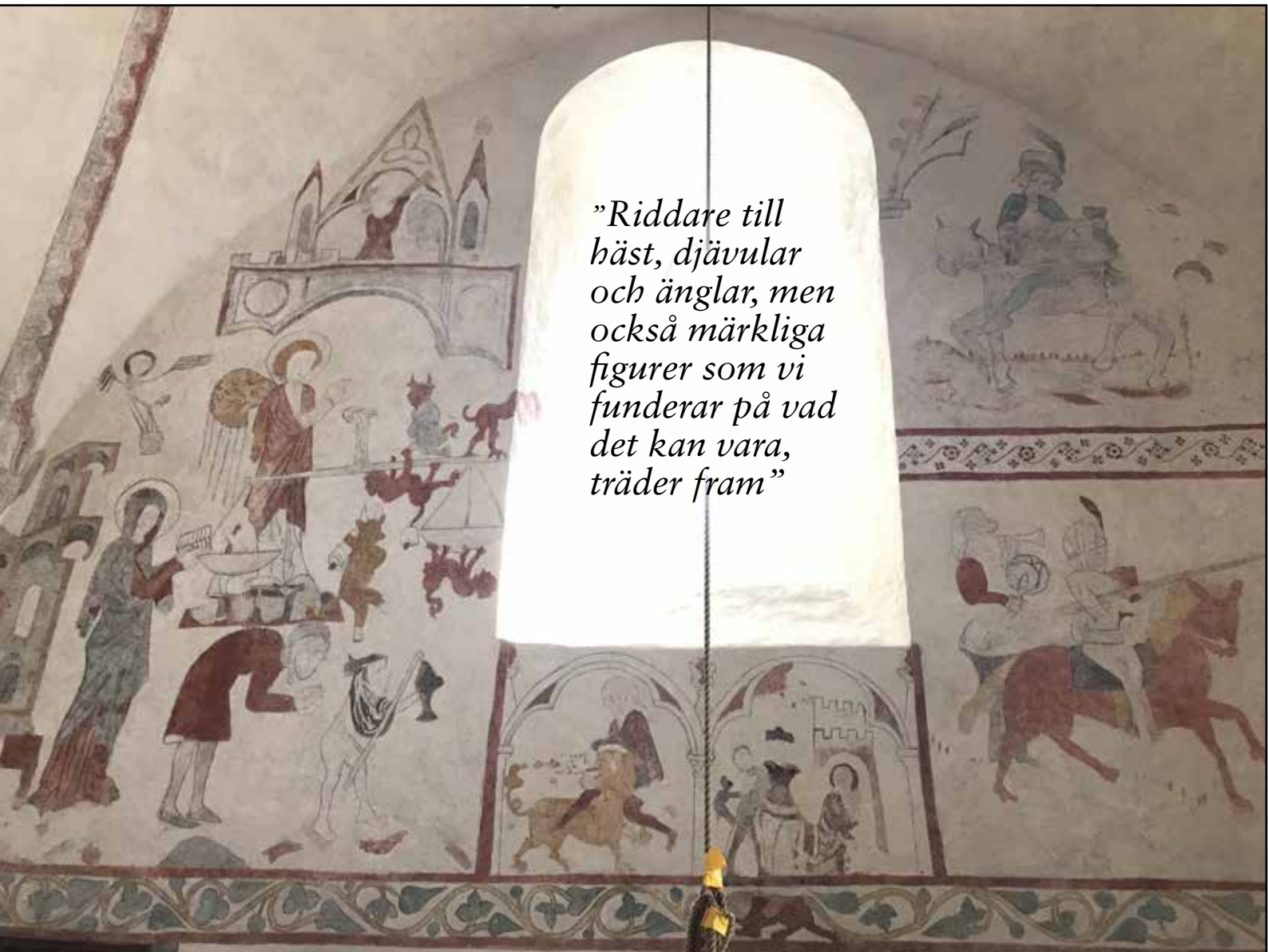
- Det är fantastiskt. En stor upplevelse att komma så nära dessa målningar. Målningar som jag sett så många gånger sittande 15 meter nere i kyrkbänken, säger Britten Enander.

Hon är en av många som passade på att besöka Stenkyrka där det är öppet hus och visning av restaureringsarbetet. Det är en stor och vacker kyrka, kanske särskilt intressant är valvens alla medeltida målningar som nu konserveras och träder fram i klarare, tydliga färger. Vi står på stadiga byggställningar precis under valven, får till och med huka oss när vi passerar valvbågarna. Vi ser riddare till häst, djävular och änglar, men också märkliga figurer, sannolikt målade sent 1300-tal. Vi funderar på vad de egentligen

föreställer och berättar om. På valvbågarna är det målade mönster som lika gärna skulle kunna komma från en 1960-tals textil. Men de är nästan 800 år gamla.

VALV OCH VÄGGAR SKA RENGÖRAS. Måleri konserveras. Taket ska läggas om. Det är ett faltak, men undertaket måste också bytas ut. Så det är ett stort jobb som genomförs. I september 2018 ska det vara klart och kyrkan återinvigas.

MEN DET MÅNGA TALAR OM ÄR ORGELLÄKTAREN. Den togs bort vid en restaurering 1955 och orgeln placerades i tornet, längst ner i kyrkorummet. För ett par år sedan upptäcktes mögel i orgeln.

”Riddare till häst, djävular och änglar, men också märkliga figurer som vi funderar på vad det kan vara, träder fram”

Trots försök att åtgärda problemen som orsakade fuktskadorna har man inte lyckats. Förslag kom då att orgeln återigen skall placeras på en läktare. Men det innebär att flera av de nu konserverade målningarna kommer att skymmas.

- Det är inte med stor entusiasm som vi i församlingen ser denna lösning, men vad ska vi göra. Vi vill ha en fungerande kyrkolokal, berättar Per-Olof Björkegren som sitter med i kyrkorådet och har deltagit i diskussionerna om vilka åtgärder som måste vidtas för att kyrkan återigen ska öppnas.

För två år sedan, då möglet upptäcktes, stängdes kyrkan. Sedan dess har man använt ett av uthusen som en provisorisk gudstjänstlokal. Ingen

För två år sedan stängdes kyrkan då möglet upptäcktes.

ultimat lösning precis! Pastoratet har tillsammans med konsulter tagit fram två förslag på alternativa placeringar

av orgeln i långhuset som länsstyrelsen nu har att ta ställning till. Så sista ordet är ännu inte sagt.

Målningarna är hur som helst unika på flera sätt. Rikligheten, arkitekturelementen, riddare till häst och kanske Gotlands enda framställning av Jakobs stege.

Bilder från ovan:

REBECA KETTUNEN är målerikonserverator.

MARLEEN KOLMODIN är ansvarig konservator för den grupp med konservatorer som arbetar med att restaurera måleri, trä och puts.

ROLAND LINDBLOM Det här är den tjugonde kyrkan som han deltagit i. Roland har byggt in alla bänkar med dessa anpassade skydd. Bara detta grundarbete tar 14 dagar.

Konservator **SUSANNA BARROS** och **ULF BERGREN** från Gotlandsbyggen tittar på färgprover.

Nedan: "Modernt" mönster i valvbågen. Men det är 800 år gammalt.

Karin – diakonissa

– en historia om ett yrke och ett liv

Att höra Karin Nordström berätta om sitt yrkesliv känns som att förflytta sig långt tillbaka i tiden. Men allt började för knappt 70 år sedan. Karin var då 20 år och hade blivit antagen till Ersta diakonissanstalt. Text och foto: Lars Bäckman

Karin är pigg och minns allt så väl. Det är en intressant historia om ett av kyrkans yrke hon har att berätta. Mycket har hänt och det kan vi nog konstatera, allt var inte bättre förr!

Karin växte upp på Österby, cirka 5 km nordväst om Visby. Familjen hade ett litet lantbruk men fadern fick besvär med reumatism och 1944 såldes gården och familjen flyttade in till

Visby och det lilla hus på Södra murgatan som Karin bor i idag.

- Efter konfirmationen kom jag med i kyrkans ungdomsverksamhet för flickor och som leddes av diakonissan Eva Johansson, berättar Karin när jag frågar var tankarna på att utbilda sig till diakonissa kom ifrån.

Karin arbetade på Bloms livsmedel på Stora Torget, men ville utbilda sig. Att arbeta med vård,

socialt och inom kyrkan lockade. Av diakonissan Eva fick hon veta mer om yrket och utbildningen, så när hon var klar med den tvååriga förberedande folkhögskolekursen i Hemse sökte hon till Ersta diakonissanstalt i Stockholm. En utbildning som skulle leda till ett arbete som förenade mycket av det som intresserade henne.

- Jag blev antagen. Fick tider för upprop och en lång detaljerad lista på vad jag skulle ha med mig, bland annat fyra nattlinnen, åtta par strumpor och med följde också mönster till de två blåkläningarna som mamma sydde upp till mig! minns Karin.

KARIN HADE VARIT I STOCKHOLM EN ENDA GÅNG tidigare, men då bara över en natt på genomresa till ett söndagsskolekurs i Sigtuna, så när hon en kall januaridag 1949 stod där på Centralens

perrong med sin stora resväska var det med höga förväntningar och mycket spänning på vad som skulle ske. En diakonissa från Ersta mötte henne och de tog spårvagnen genom Gamla stan och upp till Söders höjder.

- Reglerna var många. Det var som ett strängt hem. Ersta hade ett stort ansvar för oss elever. Kanske behövdes det, för många av diakonisseleverna upplevde en befrielse att komma till Stockholm och slippa de hemförhållande de kom från, kanske hade de varit hårt hållna av föräldrar och storebröder, funderar Karin. Rummen var små och avsedda för två flickor. Sängarna kunde inte stå efter varandra utan var

placerade omlott med ett sängbord emellan. Vägg ut mot korridoren var öppen mot taket och varje kväll klockan nio gick någon av systarna runt och såg till att det var släckt och tyst på rummen.

- Två pojkar från Gotland som jag kände från folkhögskolan i Hemse gjorde sin värnplikt i Stockholm. De ville träffa mig och bjöd med mig till Skansen på 1 maj. Men det var först efter det att föreståndarinnan hade haft samtal med dem och med mig som sällskapet godkändes, men med det följde också en mängd förmaningar. Pojkarna upplevde det så jobbigt så de sa att de aldrig mer skulle bjuda ut mig, berättar Karin och skrattar åt minnet.

ANDRA REGLER SOM KÄNNS MÄRKLIGA I DAG VAR att eleverna inte fick klippa sig. Håret skulle vara långt och alltid uppsatt. Men Karin och några kamrater trotsade förbudet när de var provsystrar och klippte sig i en modernare frisyr. Tillstånd från föreståndarinnan krävdes också om de skulle gå ut på kvällarna. Det gällde även för den 35-åriga postchefen från Enköping som var tjänstledig och var elev på Ersta!

- Vi var bara två elever under de första månadernas grundutbildning. Vi hade kyrkoherde Sven Danell som lärare. Sven Danell skulle senare bli biskop.

”Håret skulle vara långt och alltid uppsatt. Men Karin och några kamrater trotsade förbudet”

Nej, det var inte lätt att bara vara två elever. Sven Danell var sträng och blev inte glad om man inte kunde svara.

EFTER GRUNDUTBILDNINGEN BÖRjade EN 3,5 ÅRS lång utbildning till sjuksköterska. Det var den gemensamma bas som nästan alla diakonissor hade på den tiden. Hela utbildningsprogrammet avslutades med en kortare utbildning som var helt inriktad på diakonissans speciella arbetsuppgifter.

Karin gjorde praktik och även utbildningsinslag på andra sjukhus och sanatorium.

- Jag minns när jag kom till Hålahult utanför Örebro. Det var vinter. Det var ett sanatorium och vi elever var alltid lediga tre timmar mitt på dagen. Då var vi tvungna att vara ute. Det var en kall vinter och för att hålla värmen lärde

en kamrat mig att åka skidor. Jag hade nästan aldrig stått på ett par skidor förut.

När utbildningen var klar och Stockholms stifts biskop hade vigt eleverna var det dags att börja

”Gud får skulden för så mycket, skyll inte på honom”.

arbeta. Karin arbetade en kortare period på Ersta sjukhus, men blev därefter placerad i Malmö.

- Vår föreståndarinnan kallade upp mig till sitt rum och sa att jag skulle arbeta i Malmö. Jag hade aldrig varit i Malmö. Det låg långt bort från Gotland och mamma och pappa, och jag bad om att få en placering närmare Stockholm. Men föreståndarinnan sa: ”Tänk på att detta är Guds vilja”. Jag kunde inte hålla mig och sa besviken direkt: ”Gud får skulden för så mycket, skyll inte på honom”. Men det blev Malmö och där skulle jag stanna i 18 år.

NYÅRSAFTON 1954 KOM KARIN TILL MALMÖ för första gången. Cykeln hade hon med sig på tåget. Den person som skulle möta henne hade blivit sjuk och med en karta i handen fick hon själv leta rätt på den lägenhet som församlingen tillhandahöll. Redan dagen därpå skulle hon ge insulin till tio patienter. Återigen var det kartan och cykeln som ledde henne runt i staden. En stad som då såg så annorlunda ut mot i dag. Invånarantalet var då 45 000 i församlingen. Malmö har sedan dess växt rejält och blivit en riktig storstad.

- Jag minns vilken slum det fanns. Sorgenfri hette ett område. Ett mindre passande namn på dessa hyreskaserner med utedass och tvättstuga på gården har jag svårt att tänka mig. Här kunde familjer på tio personer bo i en liten lägenhet med bara två rum och kök, berättar Karin och fortsätter: En farbror som jag ofta besökte bodde på en vind. Han bodde i ett enkelt hopsnickrat rum precis under takåsen på vinden. Han hade inte ens en trappa upp till sin enkla bostad utan fick balansera på rena rama hönsepinnarna. Sådana miljöer fanns det ännu i Malmö i slutet av 1950-talet.

EN DAG I VECKAN VAR KARIN LEDIG. Hem till Gotland kunde hon bara åka en gång per år. Lönen var inte heller särskilt stor och fram till mitten av 1960-talet drog arbetsgivaren 12,5% av lönen till Ersta. Utbildningen och uppehållet hade varit gratis så det var ett sätt att återgälda detta, men det kändes.

KARIN TRIVDES I MALMÖ. Hon tyckte om skåningarna, de var trevliga. Men diakonirollen höll på att förändras. Behovet av diakonissor i församlingarna och på sjukhem hade ökat och det blev allt svårare för Ersta att uppfylla alla önskemål på diakonissor runt om i landet. Ansvaret för tillsättning av tjänster fördes över till dem som skulle anställa och inte hos diakonissanstalten. År 1967 upphörde tillsättningsansvaret. Därmed försvann en mer än hundraårig tillsättningsordning och ersattes med fri ansökningsrätt. Den fria ansökningsrätten gällde dock bara kyrkliga tjänster. Skulle en diakonissa söka en tjänst utanför kyrkans arbetsområden krävdes det anstaltens tillstånd.

1968 AVVECKLADES ÄVEN DE SÅ KALLADE fyra grundreglerna. Det innebar att systemen själv sökte sin tjänst, fick avtalsenlig lön och pension för sitt

Karin utanför huset på Norra Murgatan.

arbete, fick ingå äktenskap och använda civila kläder, både i tjänst och på fritid. Det sistnämnda hade under 1960-talet luckrats upp rejält.

OM EN DIAKONISSA VILLE GIFTA SIG skulle mannen godkännas av anstalten och systemen blev också utesluten ur diakonissfamiljen eftersom hon hade blivit en del i en annan familj.

- Jag hade tre kurskamrater som blev uteslutna när de gifte sig. Men efter 1967 fick de möjlighet att komma tillbaka. Då kunde man söka om återinträde.

Vi dricker kaffe och äter bullar och kakor. Det är en varm dag, men muren skänker skugga och ger faktiskt en viss svalka.

- Jag har aldrig saknat att jag inte gifte mig och bildade familj. Jag visste vad det innebar att vara diakonissa och accepterade det. Har alltid varit självständig och van att klara mig själv, säger Karin när jag frågar. Hon har många

” Jag visste vad det innebar att vara diakonissa och accepterade det ”.

vänner och släktingar; kusinbarn i Roma.

Dem har hon bra kontakt med. Ser och träffar dem regelbundet. De ställer upp när det behövs. År 1968 tog Karin körkort. Bil har hon haft sedan dess och kört fram tills i år då hon sålde den. Bilen har betydligt mycket för henne; frihet och möjlighet att röra sig på ett helt annat sätt. Visst har hon varit en flitig cyklist också, men sedan två år tillbaka vågar hon inte cykla heller. Synen är inte riktigt vad den borde vara.

1972 FLYTTADE KARIN HEM TILL GOTLAND.

- Min pappa hade dött och mamma var inte frisk. Hon behövde mig, förklarar Karin som då hade fått anställning på Gotlands sjukhem. Karin var anställd som sjuksköterska. Det var arbete hela dagarna. Schemat var upplagt såväl dagtid som nattetid och man hade jour tio nätter i månaden. Arbetsdagen slutade oftast vid 20.00, då var man trött och så mycket mer än jobb det hann inte Karin med.

- Jovisst har jag varit aktiv i kyrkan. Jag var kyrkvård i Visborgskyrkan och så har jag ju varit med i syföreningen under många år. Karin har också varit engagerad i Café Porten under många år. I över 20 år har Karin tillsam-

mans med ett antal väninnor träffats varannan vecka och haft engelskakurs med Wiveka Schwartz som lärare. Det här har betydligt mycket för Karin.

1982 FLYTTADE KARIN IN I DET LILLA HUSET på Södra murgatan. Hon renoverade och moderniserade. Här har hon trivts och här tänker hon förhoppningsvis stanna. Hon klarar sig själv än så länge. Går till affären med rollatorn, då får hon både motion och maten hemburen. Men Karin uttrycker stor tacksamhet mot släkt, vänner och grannar som är ett bra stöd i tillvaron.

Vi sitter i den lilla stenlagda trädgården som i öster har den höga ringmuren som avgränsning. Det är mycket blommor i lådor, krukor och rabatter – det märks att Karin tycker om sitt hus och sin trädgård. Allt är så välskött. Men så är det också föräldrahemmet där hon själv bodde i tonåren, innan resan till Stockholm och Malmö började.

OM DIAKONI

Diakonverksamheten inom den Lutherska kyrkan startade egentligen i Tyskland 1831. Tidigare hade det funnits diakonissor inom den katolska kyrkan, men med helt andra uppgifter. Tyskland var svårt härjat av krig, nöden var stor och kyrkan återtog lite av sin tidigare roll, att vara engagerade i det omvårdande arbetet. 1851 starta diakonissanstalten i Stockholm.

Utbildningar startade även i Härnösand, Göteborg och Uppsala. Utifrån diakonissverksamheten utvecklades sjuksköterskeyrket. Utbildning för manliga diakoner startade 1898. Deras inriktning blev mer åt socialarbete.

I dag gör man ingen skillnad på manliga eller kvinnliga diakoner. Det finns bara en yrkestitel. Yrkesuppgifterna har vidgats mot såväl pedagogiskt som socialt församlingsarbete. Utbildningarna har tidigare funnits vid Bräcke i Göteborg, Samariterhemmet i Uppsala och Ersta Sköndal i Stockholm, men är sedan ett par år koncentrerade till Svenska kyrkans utbildningsinstitut. Behörighetskrav är att du har en godkänd fackutbildning från högskola/universitet, är antagen av ett stift som diakonkandidat. Utbildning för diakoner vid Svenska kyrkans utbildningsinstitut omfattar två terminers studier på helfart.

Almedalskyrkan – senaste kyrkobygget på Gotland

Till årets Almedalsvecka förverkligades en idé som det pratats om i många år – en vacker träkyrka som monter istället för det sedvanliga utställningstältet.

Text: Lars Bäckman. Foto: Lars Bäckman och Atlinga bygg.

- Visst har tanken funnits länge. Tältet är väl funktionellt, men ingenting som sticker ut. Så en kyrka med ett torn har vi länge önskat, berättar Inger Hägg, en av de ivrigaste ”påhejarna” av en ”monterkyrka”.

Som en extra bonus blev det också en förgylld tupp!

Utifrån några skisser kontaktades ett antal byggnadsfirmor och valet föll på Atlinga bygg och Tjelvar Björ-

kegren i Roma. Han tog sig an uppgiften med ett stort engagemang. Under våren och försommaren byggde han en kyrka på cirka 10m2 med liggande panel, romanska fönster och ett torn!

- Som en extra bonus blev det också en förgylld tupp som Tjelvar klippte till och monterade som kronan på verket. Kyrkans ”norrsida” är två dubbeldörrar som fungerar bra som skyltställ, öppnar upp och välkomnar in i ”kyrkorummet”.

- Placeringen, mellan Donnersplats och hamnen och så den vita kyrkan, med tupp och klocka, blev verkligen det blickfång som vi hade önskat, och kommentarerna blev många, säger en nöjd Inger Hägg.

Nu jobbar vi på att hitta en flexibel lösning på hur vi ska kunna transportera den, så att vi kan använda vår mobila kyrka vid många olika tillfällen. Kanske kommer du se den redan i år på någon av våra marknadsplatser.

Kyrkan på plats. Det blev en välbesökt ”monter” under veckan.

Nu har Petra Guteskär blivit prästvigd

Söndag den 17 juni i Visby domkyrka vigdes Petra av biskop Thomas till präst i Visby stift.

Text: Lars Bäckman. Foto: privat.

Petra Guteskär är född på Gotland 1972, i Lokrume, på gården Lauks. Men har större delen av sin uppväxt bott på norra Gotland, i Slite och Othem, och där bor hon även i dag. Petra har varit engagerad i Svenska kyrkan sedan tonåren och haft förtroendeuppdrag i församlingar på norra Gotland i ett 20-tal år.

Förutom teologi har Petra läst psykoterapi och även arbetat som terapeut under större delen av sitt yrkesverksamma liv. Men hon har också hunnit med att arbeta med försäljning och marknadsföring.

- Det är stort och överkligt, och fullt naturligt. Efter alla års studier har jag verkligen längtat efter att arbeta som präst, sa Petra Guteskär inför prästvigningen.

Nu gör Petra ett år som pastorsadjunkt i Romaklostets pastorat med komminister Rune Olofsson som handledare och efter att ha arbetat ett par månader är hon lika entusiastisk:

- Det är en stor glädje att vara i tjänst som präst i Kristi kyrka. Att få fira gudstjänster och mässor där vi ges möjlighet till ett fördjupat

möte med oss själva, varandra och med Gud är en förmån alla dagar. Min tid är fylld av möten med människor i livets olika skeenden och det är fantastiskt att se hur kyrkans tradition av engagemang och rit har så stor bärighet genom livets olika faser, säger Petra, med stolthet för sin uppgift och framtid.

ORGELPIPA FRÅN SKROTEN TILL STIFTET

Kenneth Olsson, boende i Vänge och i Småland, är en man med blick för koppar. På en skrot på Gotland hittade han en orgelpipa som ska komma från någon av Visby domkyrkas orglar. Hur den har hamnat där och när vet vi inte, men kan vara värt lite efterforskning. Så är det någon av läsarna som har historien, hör av er. I samband med kyrkoseminariet 2018 donerade han pipan till Visby stift och biskop Sven-Bernhard som tog emot den med tacksamhet. Vi kan avslöja att tonen var ett klart A!

Kenneth med pipan som överlämnades till biskop Sven-Bernhard.

En lidnersk knäpp eller bara en knäpp eller ”Det är de små, små detaljerna som gör et”

Med anledning av att Torsten Svenson i år firat 50 år som kyrkoguide och kyrkohistoriker har vi gjort en intervju med honom i detta nummer av Gårdskorset. Se sid 30. Här följer två artiklar som speglar Torstens breda kunskap och underhållande sätt att berätta om vår kyrko- historia. Text: Torsten Svensson. Foto: Kathy Gow Sjöblom och Lars Bäckman.

IAkebäcks kyrka finns, alldeles intill kordörren, som för övrigt måste vara en av de allra smalaste ingångarna på ön, en relief föreställande en stenmästare. Portalen är så smal att prästen måste gå in på tvären, åtminstone om han något så när har drag av prosten i ramsan: ”Vår prost är rund som en ost”. Reliefen är för övrigt insatt fel i kyrkobyggnaden och har

därmed gett upphovet till en sägen om att den föreställer en stenmästare som faller ned till sin död under byggandet av kyrkan. Men om man vrider reliefen ett kvarts varav så ser man en stenmästare arbetandes, iförd mantel,

och i handen hållandes en hammare eller något liknande stenhuggerverktyg.

INFÖR ÅRETS KYRKOSEMINARIUM SLOGS JAG AV tanken att denna bild av en stenmästare kanske representerade Botair, enligt Gutasagan var han den förste kyrkobyggaren på ön. Botair från Akebäck hette den man, som byggde den första kyrkan på den plats, som nu heter Kulstade. Det ville landet ej tåla utan lät bränna den.

Därför har platsen sitt namn. Nu är jag inte den förste som lanserat tanken på att den ska föreställa Botair, men jag ska anföra mina skäl till detta. Kulstade eller Kolstället som namnet tolkats som, ligger för det första inte alltför långt söder om kyrkan i Akebäck. I dag ligger Kulstade i Vall socken. Där finns dock i dag inga rester av någon träkyrka, men däremot ses resterna av en förhistorisk husgrund från järnåldern, en så kallad kämpgrav.

Det som talar för hypotesen om att reliefen utgör en sinnebild för Botair är avsaknaden av andra sådana i kyrkans mur. Man ska då komma ihåg att stensulptur troligen var det dyraste utsmyckning man kunde ha i en kyrka under medeltiden, men ändå har man bekostat utsmyckningen på denna relativt stora sten.

”Det som talar för hypotesen om att reliefen utgör en sinnebild för Botair är avsaknaden av andra sådana i kyrkans mur”.

Dagens kyrka kan dateras till 1100-talets andra hälft och saknar övrigt stenhuggerarbete. Låt oss säga att vi anammar Gutasagens berättelse och att den första kyrkan verkligen byggdes i Akebäck ungefär 1050-1100. Skulle man då kunnat minnas detta efter 50-100 år? Inte alls omöjligt, inte minst med tanke på att viktiga berättelser mycket ofta traderas i generation efter generation. När så folket i Akebäck bygger sin första stenkyrka så är det kanske någon eller några som drar sig till minnes att de hade haft en äldre kyrka i socknen, som var den första på ön och ville uppmärksamma detta genom att låta göra reliefen föreställande en stenmästare. Detta skulle i sig vara ett mycket mänskligt görande.

Botair? Kanske. Kyrkan byggde han inte långt härifrån.

ÄR DET I SÅ FALL PORTRÄTTLIKT? Nej, verkligen inte. Porträttlighet med eller utan försköningar är något som uppträder först århundraden senare.

HUR GICK DET SEDAN FÖR BOTAIR? Enligt Gutasagan lyckades han bygga en andra kyrka i Vi(sby) som faktiskt fick stå obränd, mycket tack vare Botairs svärfar Lickair den vise hemmahörande i Stenkyrka. Sedan vandrar Botair sakta in i historiens dimmor. Men visst vore det kul om vi i Akeback verkligen har en bevarat minne av den förste kyrkobyggaren på Gotland, Botair.

Den märkliga draken i Hemse kyrka

När jag satt och väntade på skjuts i Hemse kyrka upptäckte jag en lustig målning på tornbågens nordvägg som jag inte hade noterat tidigare. Troligen har den heller aldrig varit beskriven i text. Den nämns till exempel inte i delen om Hemse i serien Sveriges kyrkor. Passionsmästarverkstaden som arbetat i

över 50 av öns kyrkor under andra hälften av 1400-talet har varit verksam i denna kyrka. Målarverkstaden har som i så många andra fall utfört en svit med scener hämtade från Kristi passionshistoria längs med långhusets norra vägg. I fallet Hemse har man också utfört en svit med scener från Jesu barndom längs tornets norra vägg. I tornbågen ses scenerna med Jesu frambärande i templet och Flykten till Egypten.

DET VAR I NEDERDELEN AV FRAMBÄRANDET som jag upptäckte två lustiga figurer, i form av en orm och en drake. Ormen, till vänster, är grönfärgad med en stor gapande mun. Dess svans avslutas uppåt i en palmett som inkorporerats i tjänarinnans klädnad i scenen med Frambärandet. Drakens kropp är rödfärgad medan huvudet är grönt. Dess kropp slingrar sig runt initialbokstaven S i ordet SPES som ingår i textraden FIDES, SPES ET CARITAS (tro, hopp och kärlek). Kroppen viker sedan av åt öster och avslutas med ett huvud, vars nos är mycket knagglig.

LIKANDE MÅLNINGAR KAN OFTA HITTAS I marginalen i det medeltida bokmåleriet. Målningen i Hemse bör vara gjord av en av Passionsmästarverkstadens målare, trots att denna verkstad knappast är känd för liknande måleri. Ormen och draken bör även vara utförd samtidigt med resterande måleri, inte minst med tanke på den relativt perfekta inpassningen i detta. En mycket lustig målning, och man kan undra något över placeringen av den i ordet spes. Finns det till exempel ett bakomliggande teologiskt skäl? Ormen och draken står ofta som symboler för djävulen.

Målaren ifråga kan dock ha haft en miniatyrmålning som förlaga till detta motiv eller så tog han kanske fram den ur egen fatabur för sitt och andras höga nöjes skull, vem vet?

Succé för föreläsningar och musik på Romakloster – men det kom för många!

Sommaren 2018 vände det. Tidigare år har det varit lite svårt att locka publik till Visby stifts arrangemang på Romakloster. Men i år såg det annorlunda ut.

Text och foto: Lars Bäckman

Publikciffrorna har nästan aldrig överstigit 25 personer, förutom Dick Harrison som drog näst intill fullt hus till sitt föredrag om reformationen. Framtiden för detta engagemang hängde alltså till stor del på hur utfallet skulle bli i år – och det blev bra, kanske för bra.

- Jo det kom mycket folk till alla våra kvällar. Till och med för mycket, det blev trångt, svårt att se och till och med att andas! berättar Lars Bäckman som var ansvarig för aktiviteterna i år.

BRA PROGRAM, SÅ KLART, men också att kulturkvällarna i år var förlagda till caféet som är en trevlig miljö och gör det möjligt att kombinera föreläsning med en kopp kaffe eller en öl, kan ha bidragit. Kanske hade vi också affischerat och annonserat bättre. Årets program var gitarrmusik med Gotlands främsta folkgitarrist Janne Ekedahl, därefter Per Widerström som berättade om vikingar och munkar utifrån Roma kungsgård, Majvor Östergren presenterade sin senaste bok som hon har skrivit tillsammans med Tryggve Siltberg om Gotlands tingsplatser, se recension här i Gårdskorset, och avslutningsvis Gotlands mesta kyrkoguide, Torsten Svensson, som underhöll med anekdoter, bilder och mycket kunskap. Inte på något av dessa arrangemang kom det mindre än 75 personer, vilket är för mycket för lokalen – det blev för trångt, helt enkelt.

- Nu ska vi utvärdera hela vårt engagemang på Romakloster. Tankarna att här bygga upp ett informationscenter för alla Gotlands kyrkor har vi så klart fortfarande. Även i år hade vi bra personal, Thomas Jansson skötte det galant och hade också en del guidningar på området. Men det är inte helt enkelt. Det är en tjänst som är kombinerad med Romateaterns biljettförsäljning och information, museibutik och så tillkommer våra önskemål om att informera och marknadsföra Gotlands kyrkor och dess aktiviteter. Då är det inte helt lätt. Inte minst behövs det mer stöd från oss på stiftet. Det här måste vi tänka igenom till nästa år, konstaterar Lars Bäckman.

Överst: Majvor Östergren berättade om tingsplatser.
Nedan: Janne Ekedahl spelade folkmusik.

Kulturarvskonferens i Visby

Vartannat år arrangerar Regionala samrådsgruppen en 2-3 dagars konferens kring kulturarvsfrågor. Stiften turas om att vara värd och i år var det Visby stift som var värd för konferensen som genomfördes 15-17 maj. Temat var: Vilken roll kan kyrkobyggnaden spela för att utveckla samhällsengagemang och platsbyggande? Vilka berättelser behöver lyftas för att kyrkan ska kunna stödja integrationsarbete och demokrati? Hur kan kulturarvet hjälpa till att driva utvecklingen i klimatfrågan? Inbjudna var deltagare från de olika samrådsgrupperna runt om i landet, vilket innebär bland annat antikvarier från Svenska kyrkan, läns museer och länsstyrelser, sammanlagt 117 personer.

Tredagarsprogrammet innehöll föreläsningar,

Vilken roll kan kyrkobyggnaden spela för att utveckla samhällsengagemang och platsbyggande?

seminarier, paneldebatt och studie-

besök. Studiebesök gjordes bland annat till Norrbys museigård, där temat var mer jordnära; klimat och miljö, solpaneler och lokalt producerat material såsom kalk. Men programmet bjöd också på kultur så klart, bland annat i form av en uppskattad orgelkonsert i Visby domkyrka med domkyrkoorganist Claes Holmgren.

- Jag är jättenöjd. Allt gick så bra. Bra föredragshållare som höll sig till ämnet. Ska jag nämna någon så var PO Tidholm en som väckte nya tankar hos mig kring stad och land och den politik som nu förs där landsbygden är förloraren, men också Karin Ddra Kühn, som talade om vad vi förväntar oss som besökare på olika kyrkliga besöksplatser. Det gjorde hon ur ett lite större europeiskt perspektiv. Men vi känner igen oss! Och så var vi en väldigt bra arbetsgrupp, konstaterar en mer än belåten Rebecka Svensson, stiftsantikvarie, Visby stift.

Full aktivitet på Donner event, Visby.

Paneldiskussion med Cristina Grenholm, Qaisar Mahymood, Louise Schlyter, Maja Hagerman och Lars Bäckman som var moderator.

Projektgruppen med Pär Malmros, Leena Seim, Anna-Karin Müller, Johanna Claesson, Rebecka Svensson och Hanna Gerlotte Fernandez. På bilden saknas Maria Svensk.

Biskopsgården har renoverats

Det som först började som ett stambyte tog helt andra proportioner när arbetet kom igång och det blev uppenbart att det fanns ett betydligt större underhållsbehov än väntat. Men nu är det nästan helt klart. Text: Lars Bäckman Foto: Visby Stift

monterats i taket i stora matsalen, köket på bottenvåningen har restaurerats och återfått mycket av 40-talets stil. Där har man verkligen varit mån om att behålla de gamla skåpinredningarna och kompletterat med antikvariskt riktiga delar. Det gäller allt från strömbrytare till färgskalor, berättar Grym Sara.

MEN DET ÄR INTE BARA SJÄLVA byggnaden som har restaurerats. Även inventarierna har gått igenom och ett vårdprogram tagits fram.

- Vi har rengjort alla kristallkronor och även dragit om elen i dem. Och så kommer vi att byta ut en hel del av den konst som vi lånat från bland annat Gotlands museum. Nu får biskopsparet välja det de tycker passar bäst, berättar Grym Sara.

En upprustad biskopsgård, men utvändigt har inte mycket behövt göras. - Egendomsförvaltningen hade räknat med att rusta upp privatbostaden till den nya biskopens inflyttning, men det blev mycket mer omfattande än så, berättar Grym Sara Sjöberg. Grym Sara är biskopens sekreterare men i detta arbete fick hon även ta på sig uppgiften som Visby stifts projektledare.

”Det ena gav det andra. Till slut så hade en genomgående uppfräschning gjorts av hela huset”

Det ena gav det andra. Till slut så hade en genomgående uppfräschning gjorts av hela

huset, vilket var nödvändigt. Mycket lite hade nämligen gjorts under de senaste decennierna.

- Förutom uppsnygning av biskopens privata våning har vi monterat en vägg med dörr mellan representationsvåningen och privatbostaden. Tidigare var det helt öppet. Nästan alla parkettgolv har slipats och oljats, ljuddämpning har

TRÄDGÅRDEN HAR OCKSÅ FÅTT en ansiktslyftning. Grusgångarna har gjorts iordning och ett vårdprogram för fortsatt skötsel av trädgården tas nu fram. Men arbetet med biskopsgården är ett ständigt pågående arbete.

- Nu när vi kommer att ha ett väl genomarbetat vårdprogram för såväl byggnad som inventarier och trädgård, kommer det vara betydligt lättare att planera för framtida åtgärder och inte minst, att förvalta detta kulturarv som vår biskopsgård är.

FAKTA

Arkitekt för restaurering: Visby ark

Ägare: Prästlönetillgångar i Visby stift

Nuvarande byggnad uppfördes 1940 efter ritningar av dåvarande länsarkitekt Albin Hamrin. Den gamla biskopsgården, med delvis medeltida murverk, brann ner till grunden i januari 1938.

Det här är nya stiftsstyrelsen i Visby stift

På bilden ovan: Martina Åkeson Wollbo, Johan Aronsson, Per-Olof Jacobsson, Peder Fohlin, Hilbert Karlqvist, Pia Toftenius, Hans Nilsson, Monika May, Gunnar Lindby, Ann-Charlotte Hansson. Nedre raden: August Hermansson, Inger Harlevi, Sven-Bernhard Fast*, Lennart Lindgren, Ewy Klinth. Saknas av ordinarie ledamöter Curt Broberg.

Sekreterare: Christer Engelhardt
Handläggare: Ulrika Holmberg

* ingår ej i stiftsstyrelsen från 1 juni 2018.

Sammanträden hösten 2018

19-21 september

18 oktober

12 december

Visby, världen och Guds rike Dominikanernas tid på Gotland

Gotlands kyrkohistoriska sällskap

Hösten 2016 genomfördes ett seminarium med anledning av att det var 800 år sedan Dominikanerorden etablerade sig i Visby. Flera intressanta föredrag hölls, bland annat av Sven-Erik Pernler, Nils Blomqvist, Stephen Borgehammar samt Per Widerström och Lars Kruthof, som också genomförde en uppskattad visning av ordens kyrka, S:t Nicolai. Ruinen är för många förknippad med ruinspelen, Petrus de Dacia, vilket uppmärksammades av Ebbe Klint och Åke G Sjöberg som berättade kloka och lustiga episoder från spelets 70-åriga historia. Boken är utgiven av Gotlands kyrkohistoriska sällskap och vackert formgiven av Helena Duveborg.

Orgelvecka på ackord för Björn - vilket fantastiskt uttrycksmedel det är!

Text och foto: Lars Bäckman

- Vad finns det för instrument här i kyrkan, frågar Björn Vidar Ulvedalen, och barnen föreslår olika instrument, men snabbt kommer det rätta svaret; orgel!

Björn visar orgelpipa, blåser i den, och alla tittar förundrat på mannen med orgelpipan och det främmande språket, norska!

VI ÄR I LÄRBRO KYRKA, BARNEN SOM ÄR I LÅG- och mellanstadieåldern är inbjudna till en konsert på temat Peter och Vargen. Jo det är Sergej Prokofievs välkända musik. Tomas Lindström som är skådespelare läser texterna och Björn spelar orgel och berättar. Men det här är bara en av punkterna för Björns mycket kompakta och effektiva Gotlandsvecka.

BJÖRN VIDAR ULVEDALEN ÄR EN VÄLKÄND NORSK organist- och orgelpedagog. Han har över 20 års erfarenhet av att arbeta med barn och orgel. Nu är han på Gotland och inspirerar både barn, organister och kantorer med orgel och metodik. Björn byter skor. Tar plats vid orgeln. Nu tonar de välkända introt i gång och de olika karaktä-

rerna presenteras.

- Så här låter Peter, säger Tomas och Björn spelar, låta, sprudlande durtoner på orgeln. Farfar låter allvarlig. Fåglar och ankor presenteras och så kommer vargen, tunga långsamma mollstämda bastoner.... Barnen lyssnar och ser faktiskt lite rädda ut. Visst är det en lite ruskig historia, men det är

Tomas Lindström läser texterna. Det är spännande!

ter och så kommer vargen, tunga långsamma mollstämda bastoner.... Barnen lyssnar och ser faktiskt lite rädda ut.

Visst är det en lite ruskig historia, men det är

intressant att se att den fortfarande efter 100 år kan fånga vår tids barn som lever i ett sådant överdåd av media underhållning.

Björn Vidar vid orgeln i Lärbro.

- Se upp ropar Peter, katten kommer, hojtar Tomas med hög röst och alla barn lyssnar.

ANGELICA OTHBERG ÄR LÄRARE FÖR EN DEL AV ELEVERNA. Hon säger att barnen tycker att det här är spännande, men att det kanske inte alltid är så lätt att hänga med i de olika rollerna.

- Vi brukar vara i kyrkan någon gång vid jul, men skolavslutningarna har vi inte i kyrkan längre, så bara det att få sitta i den här miljön, tror jag fascinerar barnen.

”inte bara bekanta sig med orgeln utan också uppleva kyrkan”

DET ÄR PRECIS LIKADANT I NORGE, säger Björn när vi efter föreställningen pratar om barnens upplevelse, där faktiskt denna föreställning av Peter och vargen ingår i läroplanen.

- De får inte bara bekanta sig med orgeln utan också uppleva kyrkan och den miljö som är så främmande för många unga i dag. Björn har

nyligen varit i Grönland, en stadsdel i Oslo där det nästan bara är muslimska barn, och det blev många intryck och frågor efter den föreställningen.

Nu far Björn, Tomas och Anne Dungner-Hjelström vidare till Stånga och Visby för

att presentera orgeln, Peter och vargen för skolbarn där. Men det är bara ett av uppdragen som Anne har gett Björn under hans Gotlands vecka.

- Det gäller att passa på. Björn har sådana kunskaper och erfarenheter så ett inspirerande seminarium för våra kantorer och organister är en självklarhet. Sen har vi också en vårkonsert med micro organisterna tillsammans med Gosskören på temat "Det spirar i Guds örtagård", berättar Anne som är musik-konsulent, Visby stift.

För spirar det gör det verkligen i Domkyrkan; micro organisterna blir allt duktigare och gosskören når nya höjder. Domkyrkan är nästan full och vi njuter av musik inte från en orgel utan sammanlagt räknar jag ihop sex orglar som musiken framförs på. Allt från Vivaldis "Våren" till "Sov du lilla videung" sjungs och spelas denna afton.

När Björn sent på söndagskvällen återvände till Oslo kunde han, Anne, kantorer och organister, och inte minst, många barn, känna sig upplyfta – veckan hade varit effektiv, inspirerande och med en gemensam insikt - orgel är ett fantastiskt uttrycksmedel!

Tingsplatser på Gotland

Organisation och styrning före 1700,
Gotlandica förlag, 2018. Text: Lars Bäckman.

Tryggve Siltberg och Majvor Östergren är två välkända Gotlands forskare. Tryggve kan allt om gamla urkunder och historiska dokument, skrifter, protokoll och arkiv. Majvor är arkeologen som lika väl gräver i jorden som gör källstudier. Och så gör de också en genomgång av den forskning som gjorts under senare år på området. Det här är en bra

kombination när Gotlands tingsplatser ska kartläggas. Utgångspunkten är alltinget i Romaklostret. Alltinget fanns redan på vikingatid, det vet vi. Här har Majvor arbetat med arkeologiska undersökningar sedan 2010. För att förstå Romas speciella plats i tingsorganisationen ville Tryggve och Majvor

undersöka de 20 tingsplatser som nämns 1412 i en skatteöverenskommelse med Erik av Pommern, en för övrigt trist historia för de redan hårt drabbade gutarna – skatten tiodubblades! Men var fanns dessa 20 tingsplatser? År 1618 centraliserades de och blev istället sex stycken settingar. Men vissa känner vi till genom namnforskning där tingsnamnen fortfarande finns kvar, men det är nog framförallt historiskt kartmaterial som gör att vi vet var just dessa 14 tingsplatser var belägna.

Majvor har studerat fornlämningsbilden för

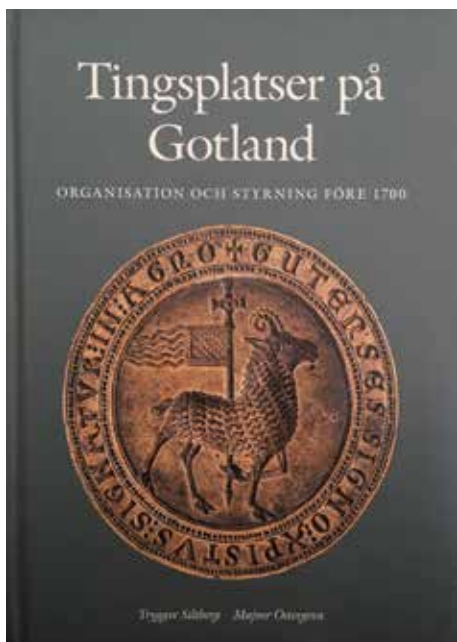
de platser där namn kan antyda att de gamla tingsplatserna var belägna. Hon har också själv gjort vissa undersökningar på plats med metall-detektor, men framförallt, studerat landskapet i dag och i historiskt perspektiv. På flera platser har det funnits någon form av byggnad, ett tingshus, vissa i sten från medeltid, andra senare tillkomna. På andra ting var det kanske bara en mötesplats. På flera håll har tingsplatsen även gett namn till kyrkan som med säkerhet uppfördes på just den platsen utifrån ett gemensamt beslut i socknen, det menar i varje fall Majvor och Tryggve.

Majvor skriver om dessa tingsgårdar och har också funderingar kring hur de fungerade. Säkert fanns det så kallade funktionsgårdar som hade ansvar för att sköta om tingsplatsen, se till att det fungerade med tillgång på såväl utfodring till hästar som tingsledamöter när tingen drogs samman.

Tryggve har fördjupat sig på den övergripande organisationen utifrån de dokument som finns om bland annat bonderepubliken Gotland och som säkert gällde åtminstone fram till högmedeltiden. Gotalagen var den lag som gällde från 1220-talet och den var enligt lagens text beslutad av de gotländska domarna, inte av någon kungamakt, vilket är unikt. Bara på Island hittar man något liknande. Men det var inte bara Gotalagen som styrde. Det fanns ett stort antal andra överenskommelser och lagar som reglerade friden på Gotland.

Det är spännande att följa Majvor och Trygges kloka initierade tolkningar och tankar kring tingen, var de låg och hur de fungerade. De knyter an till annan forskning som skett under ett par hundra år och väger mot vad man vet i dag. Faktum är att när man tittar på Majvors kartor så får man lust att besöka platserna, upptäcka de gravfält, bildstenar och fornlämningar som hon nämner och som kan vara bevis för platsen för tinget. Eller varför inte, börja egen forskning kring detta intressanta och verkligen inte helt klarlagda område. Det här är ett bra steg vidare in i historiens vindlande värld!

Istället för en Gotlandsdeckare – läs den här!
Spänning, klokskap och fullkomligt vederhäftigt!

THEOBALT-NÄTVERKET MÖTTES ÅTER I VISBY

Text och bild: Bimbi Ollberg.

I början av juni möttes 35 representanter från åtta länder till en ny tre dagars konferens inom Theobaltnätverket. Theobalt är ett nätverk för de Lutherska, Ortodoxa och Romersk Katolska kyrkorna i länderna runt Östersjön som skapades av biskop Tore Furberg i början av 80-talet som en mötesplats för dessa kyrkor.

Målet var och är att vara en plattform för samtal om teologi, miljöfrågor och andra ämnen som berör våra kyrkor och vårt gemensamma innanhav.

Grace and Mercy – building bridges between East and West

Årets konferens hade temat ”Grace and Mercy – building briges between East and West” och föreläsare var Fader Cyril Hovorun, USA/Ukraina (det teologiska perspektivet), professor Irena Egle Laumenskaite, Litauen (det sociologiska perspektivet) och professor Niels Kcergård, Dan-

mark (det ekonomiska perspektivet). Föreläsarna berörde bl.a. den teologiska bakgrunden till splittringen mellan Öst- och Västkyrkan och dess konsekvenser för bl.a. Ukrainakrisen, de olika ländernas och kyrkornas utveckling vad gäller medlemskap, doptal, kyrkobesökare och syn på etiska frågor samt kyrkornas olika möjligheter att påverka samhällsekonomin och hur kyrkorna i de olika länderna påverkats av en förändrad samhälls-ekonomi.

Förutom föreläsningarna innehöll programmet gudstjänster, andakter, samtal och gemenskap. En mycket lyckad konferens med såväl biskop Sven-Bernhard som biskop Thomas som värdar. Visby stift administrerar nätverket och därför anordnas konferenserna varannan gång på Gotland och varannan gång i ett annat medlems land.

Nästa konferens hålls i Köpenhamn 2020.

Arbete för Eu-migranter - istället för tiggeri

Ett lyckat projekt som nu går vidare- sprid information om det!

- Många har fått arbete i sommar. Kvar just nu är det faktiskt bara två, berättar Peter Wingquist, en av de som arbetar aktivt på Gotland med "Ströjobb för EU-medborgare".

Text och foto: Lars Bäckman

Kampanjen startade för tre år sedan och har varit lyckad. Många Eu-migranter har fått arbeten, en del längre, en del kortare.

Framförallt under sommaren har det gått riktigt bra. Ett 30-tal personer har arbetat stor del av sommaren. Och det är bredd på vad de arbetar

- Vi har tagit fram en broschyr som beskriver projektet och vem man kan kontakta för att få veta mer. Se till så att den sprids via församlingarna, uppmanar Peter och fortsätter:

- Genom "Ströjobb" får man saker och ting gjorda, sådant som kanske aldrig blir gjort.

Och samtidigt så gör du en god gärning för en behövande medmänniska, vilket inte är minst viktigt.

Nu arbetar vi med att ta fram en databas för att kartlägga vilken kompetens som gruppen har. Det kommer förenkla förmedlingen.

Damian Ion är en av de som har varit här i sommar. Han är finsnickare. Många har nog sett hans fina räfsor, som säljs bland annat på Linds och på Skulpturfabriken, men han gör mycket annat också, bland annat täljer han dalahästar för Nusnäs.

- Hemma i Rumänien är det ingen som betalar för ett gott hantverk som mitt snickeri är, säger han som en förklaring till varför han är här. Och så är det.

med: jordbruk, hotell, städning, storrengöring i ladugårdar, målningsarbeten, staketsbyggen, ja, det är bara några exempel på de arbeten som Peter nämner. Lönerna är inte höga, men är enligt avtal och det är den som ger uppdraget som står för det hela.

- Jag vill säga att till 99% har uppdragsgivarna varit nöjda, och arbetstagarna också, tillägger Peter.

Hälften av gruppen är rudar, alltså resande folk, de andra är romer. De kommer från två olika byar i Rumänien. Att de arbetar innebär att de inte behöver tigga och säkert har många lagt märke till att det är betydligt färre personer som har suttit utanför butikerna i sommar. Anledningen är enkel - de har jobbat!

- De pengar de får ihop går till att trygga livet på hemmaplan, boende och att försörja familj och släkt, förklarar Peter Wingquist.

Broschyren finns på Visby stift, som också kan skicka den. Du hittar den även på www.svenskakyrkan.se/visbystift

DET HÄR GÄLLER, SAMMANFATTNING:

- Timersättningen är 80 – 100 kronor.
- Om ersättningen för det utförda arbetet är högre än 999:- gör du som uppdragsgivare skatteavdrag samt betalar in skatt och arbetsgivaravgift.
- Som uppdragsgivare bör du vid riskfyllda arbetsuppgifter teckna en olycksfallsförsäkring hos ditt försäkringsbolag.
- Du som uppdragsgivare fungerar som arbetsledare, dvs instruerar och deltar i mån av möjlighet i arbetet.

Det här är ett samarbete mellan bl a Gotland Solidaritet, Visby Stadsmission, Svenska kyrkan på Gotland, Eumeniakyrkan och Katolska kyrkan.

Foto: Gustaf Hellsing.

Sexton förväntansfulla medarbetare sänds ut till Svenska kyrkan i utlandet

OBS! Ordningen nedan överensstämmer inte med bildens uppställning, där även biskop Thomas Petersson, personal från SKUT kansliet i Uppsala och Visby stift medverkar.

Bangkok: Anna Stenberg, assistent diakonal inriktning och Erik Stenberg Roos, kyrkoherde.
Berlin, Per Green, komminister, vikarie. Bryssel: Stefan Bohlin, husmor, Fredrik Ollila, kyrkoherde, vikarie, Lotten Vallgård, volontär/ assistent. London: Kerstin Garplid, diakoni assistent, Mona Davidsson, kommunikatör. Mallorca, Maria Hansson, musiker. Phuket: Anders Stenbäck, komminister och Ulrika Stenbäck, diakon. San Francisco: Kristin Hamren, församlingsass/ekonom, Mariann Nygren Shae, komminister, vikarie. Teneriffa: Anna Juul, ss diakonal inriktning, Fredrik Juul, kyrkoherde. Wien, Lovisa Tengå, volontär.

DATASKYDDSFÖRORDNINGEN – GDPR STÄRKER SKYDDET FÖR DEN ENSKILDE!

Den 25 maj 2018 trädde den nya Data-skyddsförordningen i kraft, även kallad GDPR. Den nya förordningen gäller i hela EU och syftar till att stärka skyddet för den enskilda individen vid behandling av personuppgifter.

FÖR OSS INOM SVENSKA KYRKAN är det viktigt att du ska känna dig trygg med hur vi hanterar dina personuppgifter. Vi skyddar den information som du anförtror oss med, samt följer de lagar och regler som finns för att skydda din integri-

tet. Du har enligt dataskyddsförordningen rätt att få ett utdrag av dina personuppgifter samt information om hur vi behandlar dem, under förutsättning att din identitet kan styrkas.

VID FRÅGOR OM VÅR BEHANDLING av dina personuppgifter är du välkommen att kontakta stiftskansliets dataskyddsombud Karin Mulde.
Epost: karin.mulde@svenskakyrkan.se
Telefon: 0498-40 49 16.

Du kan läsa mer om vårt GDPR-arbete på www.svenskakyrkan.se/visbystift/gdpr

Vi finns för dig...

*Ibland är det skönt att få dela sina tankar med någon.
Med Svenska kyrkans präster och diakoner kan du samtala
om livets glädje och sorg.*

...Vi finns för dig

Här finns vi...

Telefon och adresser till alla församlingar på Gotland hittar du på vår hemsida: www.svenskakyrkan.se/visbystift eller ring till Visby stift 0498-40 49 00 kontorstid.

Jourhavande präst

Varje natt mellan kl 21.00-06.00 tfn: 112

Svenska kyrkan
VISBY STIFT

Bidra med din omtanke
bli **volontär**

DU BEHÖVS PÅ BIRKAGÅRDEN

Kontakta föreståndaren Tommy Wissing,
070-574 20 06, för mer information.

 Hela människan
GOTLAND

 Röda Korset

 Region Gotland

 Svenska kyrkan
VISBY DOMKYRKOFÖRSAMLING

TEOLOGISKA SEMINARIER

Startar kl. 08.30 med mässa i Domkyrkan, där-
efter kaffe i Helge Andshuset innan seminariet
börjar kl. 09.30 och avslutas till lunch.

11 oktober

22 november

KYRKOHERDEFORUM

8 november, kl. 15.00-20.00

KYRKOMUSIKER

6 september, kl 10-12, frukostmöte i Burs
församlingsgård Tema: Körrepertoar med Bertil
Wessman

14-16 september, Kyrkomusiksymposiet i
Uppsala, "Kulturav i rörelse".

2 oktober "Ny i Visby Stift"

18 oktober, frukostmöte, plats och tema
meddelas senare.

2019 16-18 januari, Sannolikt blir det fort-
sättning på "Anti Aging" för rösten.

DIAKONER

7 september, kl 9.00 – 12.00

Möta biskop Thomas, Helge Andshuset

11 oktober, kl 8.30 – 12.00

Teologiskt seminarium med biskop Thomas

18 oktober, kl 13.30 – 16.00

inkl pensionärerna

9 november, kl 9.00 – 12.00

22 november, Teologiskt seminarium med
Cristina Grenholm

10 december, kl 12 – 15 Julgröt tillsammans
med pensionärer och biskop

2019

16 – 17 januari fortbildningsdagar

FORTBILDNINGSDAGAR

16-17 januari, Suderbys herrgård

För präster, diakoner, pedagoger och kyrkomusiker.

**KOMMUNIKATÖRER, KLOCKARE OCH
PEDAGOGER – KALENDER KOMMER OCH
MEDDELAS PÅ ANNAT SÄTT.**

Gotlands kyrkvecka

*Välkommen till Gotlands kyrkvecka 8-12 maj 2019. Här
samlas människor från hela landet som är engagerade
i och för Svenska kyrkan, människor som vill mötas, lära,
samtala och fördjupa sitt andaktsliv tillsammans med andra.*

Läs mer på www.svenskakyrkan.se/gotlandskyrkvecka

Helgumannens fiskeläge,
pilgrimsvandring,
Gotlands kyrkvecka, 2017.
Foto: Lars Bäckman

KALENDARIUM 2018/19

SEPTEMBER

17 SKUT kick Off - kl 18.00
Terra Nova kyrkan

19-21 Stiftsstyrelsen, studieresa

23 Kontraktshögmässa med
biskop Thomas Petersson,
Gothem

OKTOBER

2 Ny i Visby stift. För nyanställda.
09.00-13.00

18 Stiftsstyrelsen

21 Kontraktshögmässa med
biskop Thomas Petersson, Vänge

28 Kontraktshögmässa med
biskop Thomas Petersson, Burs

NOVEMBER

11 Kyrkoherdemottagning
Los Angeles

13 Samfälligheten Gotlands
kyrkors församlingsdelegerade
14.00 Visby

14 Domkapitlet

22 Stiftsstyrelsen

27 Egendomsnämnden

DECEMBER

12 Stiftsstyrelsen

GÅRDSKORSET

UTGIVARE

Stiftsstyrelsen i Visby stift

ANSVARIG UTGIVARE

Biskop Thomas Petersson

REDAKTÖR

Lars Bäckman
lars.backman@svenskakyrkan.se

LAY OUT

Lars Bäckman

UTGIVNINGSDRESS

Helge Andshuset
Box 1334
621 24 VISBY

TELEFON 0498-40 49 00

FAX 0498-21 01 03

E-post visby.stift@svenskakyrkan.se

HEMSIDA

www.svenskakyrkan.se/visbystift

Vi förbehåller oss rätten att korta ner
och lätt redigera insända bidrag.

Omslagsbild: Biskopsvigning i Uppsala.
Ärkebsikopen omgiven av Thomas Petersson
och Åsa Nyström.